Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 15 גראָשען — היינט 8 זייטען

נייער פאָלקסבלאַט

№ 270	Łódź, Wtorek 25 listopada 1930 r.	אכטער יאהרגאנג	לאדז, דינסטאג ה׳ כסלו תרצ״א	№ 270

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

בעשטאַנד פון נייעם סענאַט

קיין איין יוד איז נישט געוועהלט געוואָרען

וו אַ ר ש אָ, 24. טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). עס איז שוין דאָ דער ענדגילטיגער רעזולטאַט פון די סענאַט־וואַהלען און די מאַנדאַטען־פערטיילונג איז פאָלגענדע:

סאַנאַציע — 76,
ענדעקעס — 12,
צענטראָלעוו — 14,
אוקראַינער — 4,
דייטשען — 3,
כאדעקעס — 2,

יודען האָבען קיין איין מאַנדאַט נישט דערלאַנגט.

מ׳האָט געהאָפט אויף גאַליציען, אָבער אויך דאָרט איז נישט אַדורך קיין איין יודישער סענאַטאָר.

בלויז אַשר מענדעלסאָן איז אַדורך, פון דער סאַנאַציע־ליסטע.

פון די 14 צענטראָלעוויקעס געהען אַריין פון פ. פ. ס. — 5.

אין גאַליציען איז אויף דער ליסטע פון דער סאַנאַציע אַדורך, דער ד״ר לעווענהערץ אַ יוד — אַ אַסימילאַטאָר.

קאָרפאַנטי איז אויך געוועהלט געוואָרען אין סענאַט.

די מאַנדאַטען־פערטיילונג פון די מלוכה־ליסטעס

וו אַ ר ש אָ, 24. טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). היינט איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון דער הויפּט־וואַהל־קאָמיסיע.

עס זענען פונאנדערגעטיילט געוואָרען די מאַנדאַטען פון די מלוכה־ליסטעס.

פאָרשטעהער פון פינף פארטייען האָבען דורכגעלייענט אַ פראָטעסט־דעקלאַראַציע געגען הויפּט־וואַהל־קאָמיטעט פאַר דער דערקלערונג, אַז מ׳קאָן שטימען אָפען.

ביים צוטיילען די מאַנדאַטען האָבען 2 יודען בעקומען מאַנדאַטען — ווישליצקי און מינצבערג.

שפּיקערמאַן רעזיגנירט לטובת דעם צווייטען קאַנדידאַט אוטאַ

וו אַ ר ש אָ, 24. (וו.פ.) ווי מיר דערוויסען זיך, רעזיגנירט דער איצט־דערוועהלטער סענאַטאָר שפּיקערמאַן פון זיין מאַנדאַט לטובת דעם צווייטען קאַנדידאַט אויגוסט אוטאַ.

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאַכען מיר העפליך בעקאַנט דער ג׳ קונדשאַפט, אַז די עקספּעדיציע־אַבטיילונג פון אונזער פאַבריק אין לאָדז, פּיעטריקאַווער 8, טעל. 68-127 נעהמט אַן בעשטעלונגען אויף וואורשט און דויער־סאַלאַמי אין פּאַסט־ און באַהן־פּעקלעך אין קוואַנטומס פון איין קילאָגראַם אָן מיט דער אנגאַבע אין אַלע פּאַסט־אַמטען און באַהן־סטאַציעס פון דער גאַנצער וועלט (מיט׳ן אויסנאַהם דייטשלאַנד).

אונזער עקספּעדיציע פיהרט אויך אַדורך ועמטליכע פאָרמאַליטעטען, וואָס זענען פערבונדען מיט׳ן איבערשיקען סחורה נאָך רוסלאַנד. אויסערדעם פיהרען מיר אַדורך עקספּעדיציעס פון „פּראָבען אָהנע ווערט״ (echantillon sans valeur), וואָס זענען בעשטימט פאַר דער שטענדיגער יונגענד אין אויסלאַנד.

וואורשט־פאַבריקען ס. דישקין

אקצ.־געז. אין לאָדז.

אַכטונג!

דער בעוואוסטער קירזשנער־ווערקשטעל

פון י. ד. דאַווידאָוויטש,

וואָס עקזיסטירט זייט 1918 י. פּיעטריקאַווער 19 האָט זיך איבערגעטראָגען אויף

פּיעטריקאַווער 45

צווייטער שטאָק פראָנט און נעהמט אָן אַלע זעמטליכע פּעלץ־אַרבייטען. רעעלסטע און פּינקטליכסטע בעהאַנדלונג

גערענקט די אַדרעס!

דערקלערונג.

מיר אונטענאונטערגעשריבענע געוועזענע מיטגלידער פון בערשטען־בינדער־פעראיין (פּאָלודניאָווע 4) דערקלערען, אַז איינזעהענדיג די שעדליכע איננערליכע טעטיגקייט פון דעם פעראיין פּאָלודניאָווע 4, טרעטען מיר ארויס פון דאָרטען און שליסען זיך אָן אַלס מיטגלידער ביים האַנדווערקער־פעראיין, וואָלטשאַנסקאַ 19.

מיכאל הויפמאַן, אלימלך ראַקאָטאָוויטש, משה באַלזאַם, משה רייגלאַם, יוסף פעלץ, אברהם ראָזענצווייג, חיים אשפּיצין, זיסקינד בראָניק.

לאדז, דעם 27 נאָוועמבער 1930.

מיר דריקען אויס דעם טיפסטען ביילייד אונזער געעהרטען וויצע־פּרעזעס

שמעון מאָרדכאַיעוויטש

ווי אויך זיין ברודער, פּרעזעס פון פישער־סעקציע שי׳ע, צוליב׳ן טויט פון זייער פאָטער

דוד לייב נ״ע

די פערוואַלטונג פון צענטראַלען קליינהענדלער־פעראיין פּאָמאָרסקאַ 15.

מאַשין־מצות

ווערט געבאַקען אַלע טאָג פרישע און דינע ווי אויך מצה־מעהל, אייער־פערפעל און סובאַרקעס לויט קאַרלסבאַדער סיסטעם

מיר עמפעהלען צו יעדער צייט אונזער גוט־בעקאַנטע און פרישע געבעקסען פון אונזער איבעראַל בעוואוסטער צוקערביע

נ. ווייכבערג

38 פּיעטריקאַווער 38

:-: טעל 143-82 :-:

Dr. med.

B. Robinson

פּיעטרקאַווער 10, טעל. 131-86

צוריקגעקעהרט

Dr. med.

H. Krauskopf

אַקושעריע־ און פרויען־קראַנקהייטען

זגיערזשער 16, טעל. 113-47

נעהמט אָן פון 4—7 אָוונט.

Dr. med.

M. LERNER

ספּעציאַליסט פאַר קינדער־קראַנקהייטען

זאַכאָדניאַ 64, טעל. 113-09

נעהמט אָן פון 3 ביז 5 נאָכמיטאָג.

ב ע ק אַ נ ט מ אַ כ ו נ ג.

די גענעראַלפערזאַמלונג פון די פּאַרצעלאַציע־אינהאַבער אין סאָקאָלניקי מאַכט בעקאַנט, אַז היינט, דינסטאַג, 8 אַ זייגער אָוונד קומט פאָר אין לאָקאַל פון ספּאָרט־קלוב „חשמונאי״ (גדאַנסקאַ 40)

אַ פערזאַמלונג

פון אַלע פּאַרצעלאַציע־בעזיצער אין סאָקאָלניקי.

אויף דער טאָג־אָרדנונג זעהר וויכטיגע פראַגען.

מ׳בעט פּינקטליך צו ערשיינען!

די פערוואַלטונג.

מיר דריקען אויס אונזער טיפען צער און גרויסען ביילייד דעם ראַט־מיטגליד ה׳ שמעון מאָרדכאַיעוויטש צוליב׳ן טויט פון זיין ליבען פאָטער

דוד לייב נ״ע

אונזער לאַנגיאָהריגען חבר פון דער פּאַרטיי.

כ ב ו ד ז יין אָ נ ד ע נ ק!

9654 — אָרטיגע פאָלקיסטישע אָרגאַניזאַציע.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער מיטגליד ה׳ מאיר פרינץ, צוליב׳ן טויט פון זיין אונפערגעסליכער

מוטער נ. ע.

די פערוואַלטונג און ראַט פון דער האַנדוו.־באַנק און פערוואַלטונג פון צענטראַלען יודישען האַנדווערקער־פעראיין, פּאָלודניאָווע 4.

די טויערען פון אמעריקא

וועלען אינגאנצען געשלאסען ווערען אויף צוויי יאהר

ניו־יארק, 24. (טז). דער רעפובליקאנישער סענאטאר ריד וועט אין דעצעמבער אריינטראגען א ביל אין אמעריקאנישען קאנגרעס, וועגען פולשטענדיג אפשטעלען די איינוואנדערונג אויף די קומענדיגע צוויי יאהר. דער ביל זאל אריין אין קראפט פון 1־טען יולי 1931. און נאר די נאהענטסטע קרובים פון די לאנג־איינגעזעסענע אמעריקאנער בירגער זאלען אריינגעלאזט ווערען אין לאנד. סענאטאר ריד רעכענט, אז דער ביל וועט אנגענומען ווערען מחמת דער גרויסער ארבייטסלאזיגקייט אין אמעריקא.

וואהל - רעזולטאט צום שלעזישען סיים

קאטאוויץ, 24. (טעלעפאניש).
נעכטען זענען פארגעקומען די וואהלען צום שלעזישען סיים, בעת וועלכע די סאנאציע איז דורכגעפאלען, נישט בעקומענדיג קיין מעהרהייט.
דער רעזולטאט איז פאלגענדער:
סאנאציע — 19,
קארפאנטיס — 19,
סאציאליסטען — 3,
דייטשען — 7.
די קאמוניסטען האבען פערלוירען ביידע מאנדאטען.

פערמשפט דעם געוו. דעפוטאט באטשמאגא

ראדאם, (24. (טעלעפאניש).
היינט האט זיך פערענדיגט דער פראצעס פון געוועזענעם סאנאציע־דעפוטאט באטשמאגא.

ער האט בעקומען 3 יאהר שווערע טורמע און ס'ווערען ביי איהם אפגענומען אלע רעכט.

דאס געריכט האט זיך אפגעזאגט צו בעפרייען איהם אויף קויציע.

גרויסע בעראטונג אין שלאס

ווארשא, 24. (ו. פ.) מיטוואך וועט פארקומען אין שלאס א גרויסע בעראטונג אונטער'ן פאר־זיץ פון מלוכה־פרעזידענט און מיט דער בעטייליגונג פון מארשאל פילסודסקי, געוועז. פרעמיערען שוויטאלסק, סלאוועק און בעק.

אויף דער דאזיגער בעראטונג וועט גערעדט ווערען וועגען דער טאקטיק אין סיים און סענאט, און ס'וועט אויך פעסטגעשטעלט ווערען די קאנדידאטורען פון די מארשאלקעס אין סיים און סענאט עס ווערען אנגערופען די נעמען פון שוויטאלסק, (אלס סיים־מארשאלעק) און דער געוו. אינערן־מיניסטער ווילנער וואיעוואדע ראטשקעוויטש.

בעפרייט דריי דעפוטאטען

און וואס וועט זיין מיט די איבעריגע

ווארשא, 24. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). היינט, 3 בייטאג זענען בעפרייט געווארען פון טורמע דריי דעפוטאטען: פראגער, מאסטעק און קערניק — אלע אויף קויציע צו צעהן טויזענד זלאטעס.

די בעפרייטע זעהען אויס שלעכט, אויסגעמאגערט און בלייך.

פראגער איז קראנק, און אהיימקומענדיג האט ער זיך גלייך געלעגט אין בעט אריין.

די איבעריגע דעפוטאטען מיט'ן אויסנאהם פון קארפאנטי'ן געפינען זיך אין גריצע.

א גרופע פרויען איז ארויסגעפאהרען צו זיי מיט פעקלעך עסענווארג, וועש א.א. זאכען, מ'האט ביי זיי צוגענומען אלצדינג, נאר פאר'ן דעפוטאט ליבערמאן האט מען קיין עסען נישט צוגענומען ווייל ער איז קראנק.

פאפיראסען און ביכער האט מען נישט געוואלט אננעהמען.

ווי מען רעכענט, וועט מען די טעג בעפרייען נאך צוויי דעפוטאטען: ליבערמאן און דעמבסקי.

קארפאנטי זיצט אין דער מאקאטאווער טורמע.

דעפ. גרינבוים זאגט זיך אפ פון מאנדאט לטובת פארבשטיינען

ווארשא, 24. טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). מ'גיט איבער פון א זיכערער קוועלע, אז דעפוטאט גרינבוים זאגט זיך אפ פון זיין מאנדאט לטובת פארבשטיינען.

ער וועט אוועקפאהרען קיין לאנדאן און ווערען א מיטגליד פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע, און דערנאך פאהרען קיין ארץ־ישראל. וואו ער וועט אנפיהרען מיט דער בילדונגס־ארבייט פון דער ציוניסטישער פארטיי.

געוו. מארשאלעק דאשינסקי געזעגענט זיך מיט'ן מלוכה־פרעזידענט

ווארשא, 24. טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). דער געוועזענער סיים־מארשאלעק דאשינסקי איז געווארען היינט אויפגענומען פונ'ם מלוכה־פרעזידענט.

דאשינסקי האט זיך געזעגענט מיט'ן מלוכה־פרעזידענט.

די קאנפערענץ פון דער אגענץ

מיט דער ענגלישער רעגירונג

לאנדאן, 24. (ספ. טעל.) היינט האט דא געזאלט פארקומען די ווייטערדיגע קאנפערענץ פון דער אגענץ מיט דער רעגירונג, נאר זי איז נישט פארגעקומען, ווייל די ענגלישע רעגירונג האט נאך נישט געגעבען קיין תשובה, אויף דער ווענדונג פון דער אגענץ.

בעריהמטער קינסטלער מינקאווסקי

איז דער'הרג'עט געווארען אין בוענאס־איירעס

בוענאס־איירעס, 24. (יט"א טעלעגראפיש מיט א קורצער צייט צוריק איז אהער געקומען דער בעריהמטער טויב־שטומער מאלער מינקאווסקי, וועלכער האט דא איינגעארדענט אנ'אויסשטעלונג פון זיינע בילדער.

נעכטען איז מינקאווסקי אומגעקומען בעת אנ'אויטא־קאטאסטראפע. מינקאווסקי איז דערהרגעט געווארען אויפ'ן ארט.

אביסעל פערנונפט און פארזיכט, פסיכאלאגיע און טאקט

איך בין פעראנטווארטליך פאר די שחיטות איך א״י

רעדע פון געוו. קאלאניען־מיניסטער עמערי בעת דער דעבאטע אין ענגלישען פארלאמענט

לאנדאן (יט"א) בעת דער גרויסער ארץ־ישראל־דעבאטע אין ענגלישען פארלאמענט האט דער געוו. קאלאניען־מיניסטער אין באלדווין־קאבינעט ה' לעאפאלד עמערי געהאלטען, ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט, א לאנגע פרא־ציוניסטישע רעדע. ה' עמערי ערקלערט צוו. אנד, :

פערשטענדליך, מוזען מיר אויף א גערעכטען און גלייכען אופן בעהאנדלען ביידע טיילען פון דער א"י־בעפעלקערונג. דאס איז די שטעלונג, וועלכע עס האט פולשטענדיג פערטראטען די בריטישע רעגירונג, וועלכע האט די ערשטע בעשטעטיגט די באלפור־דעקלאראציע. די פראגע פון די אראבער, ווי בכלל דאס גאנצע פראבלעם איז אין משך פון חדשים דיסקוטירט געווארען דורך דער רעגירונג אין 1917. פאר דער באלפור־דעקלאראציע זענען בעוועגן נישט בלויז טעמים, וואס האבען געהאט צו טון מיט דעם קריג. מען האט זיך כסדר אבגעשטעלט אויף דער פראגע וועגען דער ענטוויקלונג און וואויל שטאנד פון דעם לאנד, וועלכעס איז פאר אונז געווארען

וויכטיג צוליב סטראטעגישע טעמים

וואס האבען געהאט א שייכות מיט'ן סועץ־קאנאל.

אין ווייס־בוך פון יאהר 1922 האבען מיר פולשטענדיג אויפגעקלערט, אז מיר בעהמען נישט איבער דעם מאנדאט מיט'ן מיין צו שאפען א נאציאנאלען יודישען שטאט אין א"י אויפ'ן חשבון פון די אראבער.

די אינטערפרעטאציע פון 1922 איז אהן צוויי־פעל געוועזען

אנ'ענטוישונג פאר דעם עקסטרעמען טייל פון די ציוניסטען

אדער די ציוניסטישע עקזעקוטיווע אונטער דער פיהרונג פון ד"ר ווייצמאן האט די אינטערפרעטאציע אקצעפטירט מיט אנ'אונצווייפעלהאפטער לאיאליטעט איך האב אין משך פון די לעצטע יאהרען נישט איינמאל געזעהען ד"ר ווייצמאנ'ען אנ'ענטוישטען, בעת איך האב איהם אויפגעקלערט, אז די זאכען קענען נישט געמאכט ווערען אזוי, ווי ער וואלט זיך עס ווינשען. ד"ר ווייצמאן איז אבער שטענדיג געווען גרייט צו אנערקענען די שוועריגקייטען פון דער בריטישער רעגירונג, שטענדיג גרייט צונויפצוטרעפען זיך פנים אל פנים מיט דער אונפאפולאריטעט צווישען זיין אייגענעם פאלק. אין משך פון יאהרען האט ד"ר ווייצמאן מיט אונז צוזאמענגעארבייט, און איך האף, אז די רעגירונג וועט אזוי אויפקלערען די לאגע, אז ער זאל ווידער זיך קענען אומקעהרען צו דער דאזיגער צוזאמענארבייט, וועלכע איז פאר אונז אזוי ווערטפול.

פון די דערמאהנטע יאהרען זענען די ערשטע דריי (1925--1922) געוועזען

יאהרען פון וואוילשטאנד

די אימיגראציע פון 1926 ביז 1928 זענען אהן ספק געוועזען יאהרען פון דעפרעסיע, אויף וויפיל עס איז נוגע דער אלגעמיינער לאגע אין א"י, איז עס אזוי געשעהען, ווייל 1926 איז געווען א יאהר פון טרי־קעניש, 1927 — פון אנ'ערד־ציטערניש און 1928— פון א היישעריקען־פלאג. אויף וויפיל עס איז נוגע די יודען, איז

די דעפרעסיע

אהן ספק אין א בעדייטענדער מאס געקומען מחמת דעם איבערטריבענעם אפטימיזם, הן בנוגע דער אימיגראציע, הן בנוגע דעם אויפבוי־ארבייט. עס איז אבער גאר א קנאפע סברה, אז פון דער יודי־שער ארבייטסלאזיגקייט, וואס אין דער עיקר גע־פאלען צו לאסט די יודען גופא, זאלען באמת האבען געליטען די אראבער, מעהר ווי אין דער מאס, אי וועלכער אנ'אלגעמיינע אפשטעלונג פון גרויסע אויסגאבען מוז באטירליך בעריהרען דאס גאנצע לאנד. עד כאן עקאנאמישע מאטיווען.

נאך אינטערעסאנטער איז דער פאקט, אז אין משך פון יענע זיבען יאהר איז אין א"י געווען פולער שלום. בעת אונזערע שכנים, די פראנצויזען, האבען מיט א מיליטערישער קראפט פון 40.000 מאן קוים געקענט איינהאלטען דעם שלום אין סיריען, זענען מיר געווען ביכולת צו בעפרייען דאס לאנד פון יעטוועדער מיליטער־אבטיילונג, אי־בערלאזענדיג אין א"י און עבר־הירדן בלויז איין־איינציגע עסקאדרע לופט־שיפען.

אין די דאזיגע בעדינגונגען איז געווען מעג־ליך צו מאכען ווייטערע אבשפארונגען פאר'ן מלוכה־אוצר און פערקלענערען אויף א העלפט די צאהל בריטישע זשאנדארמען אין א"י. איך מוז אבער איצט זאגען, אז מיין דאמאלסדיגע מיינונג, וועלכע האט געפיהרט צו דער רעדוקציע, איז גע־ווען א טעות'דיגע.

אויב אימיגראנט איז געווען פעראנט־ווארטליך פאר די שחיטות און אויר־הען פון פאראיאהרען ביז איך עס געווען

איך וואלט געפיהלט, אז איך וואלט נישט אויסגע־פיהרט מיין חוב, ווען איך וואלט עס נישט פולשטענ־דיג אויפגעקלערט דער קאמער.

נאך יאהרען פון שלום האט דער כותל־מערבי־ענין געפיהרט צום פלוצלונגען אויסברוך פון גע־וואלט־מעשים און שחיטות. איך וויל נישט אריינ־געהען אין די פרטים. נאך דער זארגפעלטיגסטער בעטראכטונג קען איך עס איינזעהען אלס א ריין־רעליגיעזען אויסברוך, וואס איז ענטשטאנען אין דער נאהענט פון א רעליגיעזען צענטער. אין דעם אויסברוך איז גארנישט געווען אזוינס, וואס זאל בעווייזען, אז עס איז געווען אנ'אגראר־אויפשטאנד פון באדענלאזע און ארבייטסלאזע אראבער. עס איז געווען א רעליגיעזער אויסברוך פון דעם אלטען אז עס ווערען דארט ציטירט בלויז נעגאטיווע אויס־

טיפ, וועלכער איז גוט בעקאנט דער אינדישער אד־מיניסטראציע.

איין פונקט דאמינירט איצט אין דעם גאנצען בעריכט, און נעמליך סער סימפסאנ'ס איבערצייגונג, אז דער איינציגער וועג פיהרט דורך אינטענסיווער ענטוויקלונג פון באדען אין ארץ־ישראל. א שאד, דאס סער דזשאן סימפסאן האט נישט געקענט א"י פאר דער מלחמה. איך האב בעזוכט א"י מיט 4 אדער 5 יאהר צוריק. פאר דער מלחמה האב איך אבער בעזוכט פערשידענע טיילען פון דער טער־קישער אימפעריע. קיינער קען מיר נישט זאגען, אז די ארץ־ישראל טעריטאריע גלייכט וועלכען עס איז טייל פון דער טערקישער איפעריע. אלץ, וואס איז געטון געווארען אין דעם לאנד הן פאר אראבער, הן פאר יודען, האט געבראכט צו דער מערק־ווירדיגסטער עקאנאמישער ענטוויקלונג אין וועל־כער עס איז טעריטאריע, וואס איז זייט דעם קריג אריבער אין אנדערע הענד.

סער דזשאן האפ סימפסאן האט ארויסגערוקט געוויסע קריטישע בעמערקונגען וועגען די רע־זולטאטען פון

אימיגראציע און ארבייטסלאזיגקייט

בעטראכטענדיג די צאהלען וועגען ארבייטסלאזיג־קייט אין א"י זעהט מען, אז זי מאכט אויס אנ'ערך 2 פראצ., ד. ה. ווייניגער ווי א העלפט פון דער ארבייטסלאזיגקייט אין ענגלאנד. מען דארף אבער דערצו געדענקען, אז דאס געשעהט אין א פעריאד פון א שווערער דעפרעסיע.

עס איז דאך זיכער, אז אין אלע פראגען, וואס זענען נוגע דער גאנצער צוקונפטיגער מאנדאט־דורכפיהרונג דארף מען זיך בעראטען מיט דער יודישער אגענץ. פערשטעהט זיך, פונקט אזוי מיט די אראבער. אבער ד"ר ווייצמאן האט בחינם געבעטען, טאקע פאר דער פערעפענטליכונג פון ווייס־בוך, אז אלע צדדים זאלען צוזאמענגעבראכט ווערען אויף א קאנפערענץ פון רונדען־טיש.

וואס האט לארד פאספילד געטון?

אנשטאט צו בעראטען זיך מיט אימיצען האט ער פלוצים ארויסגעבראכט דאס ווייס־בוך. לויט אי־בערליכען אויסזעהן איז עס א דאקומענט פון א גאנץ זעלטזאמער סטרוקטור. ער בעשטעהט פון צוויי העלפטען. דער ערשטער טייל חזרט איבער א טייל אויסצוגען פון דעם ווייס־בוך פון 1922. מיט וועל־כע מיר אלע זענען מסכים, און אקצעפטירען, זא־גאר די ציוניסטישע עקזעקוטיווע אקצעפטירט דעם דאזיגען ווייס־בוך אלס אזא וואס בעשטימט אונזער גאנצע א"י־פאליטיק.

דער צווייטער טייל בעשטעהט פון מעהר אדער ווייניגער איבערגעשריבענע אויסצוגען פון סימפסאן בעריכט, אבער וואס עס איז ווערט צו בעצייכענען

צוגען, און אלע אויסגלייכענדע אויסצוגען ווערען זארגפול אויסגעמיטען.

דער פרעמיער־מיניסטער האט פערזיכערט דעם גענעראל סמוטס, אז אלץ בלייבט ווי געווען.

עס זענען אויפגעפלאמט געווארען די געמיטער אויף ביידע זייטען

אראבישע און יודישע געפיהלען האבען זיך ווידער אנגעשטרענגט. מיר אלע האפען, אז דער אויסברוך פון אונרוהען פון פאריגען יאהר איז געווען דער לעצטער פון אזעלכע אויסברוכען. די מוזולמענישע געמיטער איבער דער גאנצער וועלט ווערען מאביליזירט געגען דעם מאנדאט גופא. נישט געגען די פרטים פון זיין אנווענדונג, די יודישע געמיטער אויף דער גאנצער וועלט ווערען מאביליזירט געגען אונזער לאנד. איז עס נישט א צרה וועלכע מען וואלט געקאנט פערמיידען מיט

א ביסעל פערנונפט און פארזיכט

מיט עטוואס פסיכאלאגיע און א קנאפ ביסעל טאקט?

דאס איז שוין נישט דאס ערשטע ווייס־בוך, פון דעם מין. אויף די ברעגען פון זאמבערי, זענען ענט שטאנען אונרוהען, שטערונגען און בעזארגנישען צוליב ווייס־ביכער. עס זענען געווען קלאנגען, אז דאס מזרח־אפריקאנישע ווייס־בוך איז ארויסגע־שוואומען נישט פון קאלאניאל־אמט נאר פון אנ־דערע קוועלען. און באמת האט מען געהאט דעם איינדרוק, אז בעת דער קאלאניען־מיניסטער האט מיט אייניגע טעג צוריק פאר אונז גערעדט וועגן דעם דאקומענט, האט ער עס געטון נישט מיט דער שפראך פון א שטאלצען פאטער, נאר גיכער מיט'ן טאן פון איינעם וואס מוז נעבעך פערטיידיגען

אנ'אונגליקליך געפונענע זאך,

וועלכע אימיצער האט איהם אונטערגעווארפען. מען האט געהאט דעם איינדרוק, אז פאר'ן קאבינעט פונקט ווי פאר די יודען, האט דאס א"י־ווייס־בוך אויפגעריסען ווי א באמבע, אזוי האט אויך לארד פאספילד ערקלערט דעם קארעספאנדענט פון ניו־יארקער יודישען „פארווערטס": „דאס איז נישט מיין דאקומענט, דאס איז א דאקומענט פון קאבי־נעט. איך בין בלויז טעכניש פעראנטווארטליך".

אונזער חוב איז צו זארגען פאר די אינטערע־סען פון לאנד אלס גאנצעס, קיינער צווייפעלט נישט דערין, אבער ד יקאמער איז בערעכטיגט צו פא־דערען, אז עס זאל געפיהרט ווערען די אויסגע־פרובטע א"י־פאליטיק, צו וועלכער מיר זענען פער־פליכטעט ניש. בלויז צוליב אונזער אייגענער רעפו־טאציע, נאר אויך צוליב פייערליכע אינטערנאציא־נאלע פערפליכטונגען, וועלכע טראגען אין זיך די זוימען פון אנ'עהרליכער און ענדגילטיגער ענטוויק־לונג זעגלייך פאר'ן יוד און אראבער.

לאדז, 26 נאוועמבער 1930

„נייער פאלקסבלאט“

לאדז, 25 נאוועמבער 1930

די פּרעטענדענטען אויף יוד. פאָרשטעהערשאַפט

אין איינעם פון דער סעריע אַרטיקלען „דער מוסר השכל פון די סיים־וואַהלען אין ווילנער קאַנט“, שרייבט דער בעקאַנטער יודישער כלל־טוער געח. סיים־דעפּוטאַט ד״ר י ע ק ב וו י ג אָ ד ס ק י:

איך וועל מעהר מיין קאַנדידאַטור צום סיים נישט אַרויסשטעלען, דאָס הייסט, לגמרי נישט, אַז איך זאָג זיך אָפּ פון ווייטערדיגער פּאָליטישער טעטיגקייט; פערקעהרט — כל־זמן שהנשמה בקרבי, וועל איך שטעהן אין דינסט פון מיין פאָלק ווי ביז איצטער, דער עיקר אין דינסט פון די יודישע אָרימע מאַסען! איך האָף איצטער, פּטור ווערענדיג פון דעם סיים־סמבטיון, וואָס האָט מיר אין משך פון אַכט יאָהר אַזוי פערדולט דעם קאָפּ, צו קענען מעהר און אפשר בעסער אַרבייטען פאַר דער יודישער אָרימקייט, וועלכע גאָט און לייט האָבען פערגעסען....

על כל פנים, וועל איך אין סיים מעהר נישט געהן! דאָס גיט מיר די מעגליכקייט גאַנץ אָביעקטיוו פון יודישען כלל־שטאַנדפּונקט צו בעטראַכטען די יודישע לאַגע ביי די וואַהלען צו די געזעצגעבערישע קערפּערשאַפטען בכלל.

מיר שטעהן פאַר אַ יודישער וואַהל־קאַטאַסטראָפע אין פּוילען; מיר זענען געווען אין צווייטען סיים 34 יודישע, על פי רוב, ציוניסטישע דעפּוטאַטען; אין דריטען — 13 דעפּוטאַטען; אין פערטען — 7 דעפּוטאַטען! מען שרייט: „שולדיג איז גרינבוים, נאָר גרינבוים!“ געוויס טראָגט גרינבוים גרויסע אַחריות, פאַר די וואַהלען. אויף דער ערשטער קאָנפערענץ אין וואַרשא, באַלד נאָכ׳ן פערנאַנדערלאָזען דעם דריטען סיים, האָב איך געפאָדערט אויפ׳ן סמך פון וואָגיגע טעמים צו געהן צו די וואַהלען מיט אַן׳אַלגעמיין־יודישען בלאָק. איך האָב האַלט „די אייגענע פאָהן“ אפשר נישט וועניגער, ווי גרינבוים און דאָך האָב איך פאָראויסגעזאָגט די געוואַלטיגע מפּלה, צו וועלכער, ביי דער געגעבענער לאַגע, אַ יודישע אינעווייניגסטע צושפּליטערונג האָט געמוזט פיהרען!... לײדער איז מיינע נביאות ביז צו די קלענסטע פּרטים מקוים געוואָרען!....

אָבער וואַרפען אַלץ אויף גרינבוימען איז אפשר נאָך אַ גרעסערע נאַרישקייט, ווידער וועלען איהם רייניוואַשען פון יעטוועדער שולד... די עיקר שולד ליגט, נאָך מיין טיפער איבערצייגונג, אין אונזער אַלגעמיין־יודישער אָרגאַניזאַציע אָדער, בעסער געזאָגט, דעזאָרגאַניזאַציע.

ווי נאָר עס הויבען זיך אָן וואַהלען צו די געזעצגעבערישע קערפּערשאַפטען, הויבען אָן אַרויסשפּראָצען יודישע פּרעטענדענטען אויף דעפּוטאַטישע און סענאַטאָרישע פּרטער, ווי שוואָמען נאָך אַ רעגען — אָהן אַ שיעור און אָהן אַן׳ערך! — אויף די 12 ערטער צום סיים, וואָס מיר וואָלטען קענען פערטעגהירען: 1) סוחרים; 2) קליינהענדלער; 3) האַנדווערקער (גום נאָך. אויב זיי געפינען זיך אין איין אָרגאַניזאַציע); 4) ציונים; 5) מזרחי; 6) התאַחדות; 7) „אַגודה“; 8) „בונד“; 9) פּועלי ציון לינקע; 10) פּועלי ציון רעכטע; 11) רויטע; 12) „דעמאָקראַטען“.

די אַלע פּאַרטייען און „פּאַרטיעס“ פאָדערן שאַר זיך לכל הפחות אַ פּאָר מאַנדאַטען און „דורכאויס זיכערע“! טיילט אויס אַפילו די פּראָלעטאַרישע פּאַרטייען און פּרובירט צוטיילען די 12 מאַנדאַטען צווישען די איבעריגע פּאַרטיעס!...

לאָמיר זיך פונאַנדערנעהמען אין זיי.

די ווירטשאַפטליכע אָרגאַניזאַציעס, אַלס אַזעלכע, קענען בכלל נישט פאָדערן פאַר זיך קיין מאַנדאַט, ווייל זיי זענען נאָר פּראָפעסיאָנעלע אָרגאַניזאַציעס, וועלכע בעשטעהען אין פּאָליטישען הינזיכט פון מענשען, וואָס געהערען צו די פערשידענסטע פּאָליטישע פּאַרטייען, אויב די דאָזיגע אָרגאַניזאַציעס זענען איינהייטליך אין פּראָפעסיאָנעלע פראַגען, פאַלען זיי זיך פונאַנדער אויף שטיקער ביי ריין פּאָליטישע שאַלות. אויב מען זאָל פערטיילען מאַנדאַטען נאָך די פּראָפעסיאָנעלע זאַכקענערי מוזען בעקומען מאַנדאַטען פאָרשטעהער פון אַלע בראַנזשעס.

איטליכע גרויסע פּאָליטישע פּאַרטיי, אַרייננעהמענדיג אין סיים, מוז איהר קאַנדידאַטען־צעטעל אַזוי צונויפשטעלען, דאָס זי זאָל זיין ביכולת צו בילדען אַ מיניסטעריום פון איהרע מיטגלידער. אַ יודישע גרויסע פּאַרטיי מוז האָבען צווישען איהרע מיטגלידער לכל הפחות איין זאַכקענער פון ווירטשאַפטליכע ענינים, אַזוי צו זאָגען — אַ פּאַרטייאישער האַנדעלס־אינדוסטריע־מיניסטער!

ווירטשאַפטליכע אָרגאַניזאַציעס מוזען זוכען ערטער אין דער „ווירטשאַפטליכער אַליין־פערוואַלטונג“, ווי די האַנדעלס־קאַמער, מלאכה־קאַמער א. אַז. וו., וואו עס איז נישטאָ קיין פּאָליטיק! אין סיים געהען נאָר פּאָליטיקער, געהען נאָר פּאָליטישע פּאַרטייען!

אויך אין דעם פּרט שטעהען די מזרח־גאַליציאַנער דעפּוטאַטען העכער פאַר אונז!...

עס איז ווינשענסווערט חוץ דעם, דאָס די נייע קאָנסטיטוציע זאָל שאַפען אין וועלכער עס איז פאָרם אַ בעהנטערען קאָנטאַקט צווישען פּאַרלאַמענט אין דער ווירטשאַפטליכער אַליין־פערוואַלטונג.

דאָס איז אַלץ.

ווייטער — די „אַגודה“, אַ רעליגיעזע סעקטע, אַ רעליגיעזע געמיינשאַפט, אויב איהר ווילט; וואָס האָט זי צו טון אין אַ פּאַרלאַמענט? פאַרוואָס בילדען נישט די פערשידענע קאַטוילישע גלחים־אָרדנס, ווי למשל, פראַנציסקאַנער, קאַפּוצינער, דאָמיניקאַנער וכדומה, בעזונדערע פּאָליטישע פּאַרטייען? ווער און אויף וואָסערע צרות דאַרף דאָרטען האָבען רעליגיעזע סעקטעס? פרעגט איהר מיך: „און רעליגיעזע שולען? די קאָנסטיטוציע אַנערקענט נאָר שולען מיט רעליגיעזען אונטעררייכט פאַר מלוכה׳שאַפטליכע! רעליגיעזע שולען — דאָס איז וואָס אַנדערש!.. אגב מיין איך, אויב, ס׳וועט אין סיים גאָר נישט אויפגעהויבען ווערען די אומגליקליכע יודישע לשונות־פראַגע דורך אַ נאַרישען יודען, וועט פערבלייבען אין סיים די דעפיניציע, וועלכע איך האָב איינגעפיהרט און וועלכע האָט זיך איינגעבירגערט אין סיים: „אונטער יודישע שולען פערשטעהען מיר — שולען מיט׳ן לערן־לשון העברעאיש אָדער יודיש“! דאָ זענען אויך דאָ רעליגיעזע שולען, פערפיהרען אַ רייד אין סיים וועגען יודישע, רעליגיעזע שולען קען מען נאָר, בכדי זיי צו שאַדען!...

און נישט נאָר די „אַגודה“ איז אַן איבעריגער תּכשיט אין סיים — „מזרחי“ איז אויך קיין שום פּאָליטישע פּאַרטיי נישט און האָט בכלל, נאָך מיין מיינונג נאָך, אַלס אַ פּאַרטיי, קיין שום רעכט נישט צו געהן אין פּאַרלאַמענט; ווי די „אַגודה“, האָט זי אויך דאָרטען נישט וואָס צו טון!

אויף אַזאַ אופן בלייבען נאָר איבער פּאָליטישע פּאַרטייען. די יודישע סאָציאַליסטיש־מאַרקסיסטישע פּאַרטייען האָבען זיך לײדער מחמת דעם פערקריפּעלטען יודישען עקאָנאָמישען לעבען אַזוי פערפלאָנטערט אין זייער שולחן־ערוך, דאָס זיי האָבען זיך קעמפענדיג פאַר קאָלעקטיוויזאַציע מכל המינים, וואָס פּטר׳ט אין פּוילען דעם יודען, אַזוי ווייט אָפּגערוקט פון לעבען, דאָס דער לעצטער איז אַריבער איבער זיי... זיי געהען צו די סיים־וואַהלען גאַנץ אַליין, נישט האָבענדיג קיין שום האָפענונג אויסגעקליבען צו ווערען; שטימען ווערען אויף אַזאַ אופן אָפּגעריסען.

דר. י. וויגאָדסקי.

סטאַלין שמייכעלט און לייקענט

ס׳איז קאָמיש, זאָגט ער, מיך אָנצורופען דיקטאַטאָר פון רוסלאַנד.— די אויסזיכטען אויף אַ וועלט־רעוואָלוציע „זענען גוטע“

אַ אינטערוויאו מיט׳ן „ערמאָרדעטען“ סטאַלינ׳ען

סטאַלין האָט אויפגענומען שבת דעם קאָרעספּאָנדענט פון „יונייטעד פּרעס“ און האָט איהם געגעבען ערקלערונגען וועגען דער פּאָליטישער לאַגע אין רוסלאַנד.

אויף דער פראַגע פון קאָרעספּאָנדענט, צי ער ערלויבט איהם אָפּצולייקענען די קלאַנגען וועגען זיין ערמאָרדונג, האָט סטאַלין געענטפערט:

— ס׳איז מיר אונאַנגענעהם, וואָס צוליב דעם וועלען פערלירען זייער פערדינסט די קאָרעספּאָנדענטען, וועלכע טיילען מיט פון דאַנען וועגען די פערהעלטנישען אין רוסלאַנד.

בעת׳ן געשפּרעך איז אַריינגעקומען דער קריגס־קאָמיסאַר וואָראָשילאָוו, וועלכער איז שוין פערבליבען די גאַנצע צייט פון שמועס.

סיי סטאַלין, סיי וואָראָשילאָוו האָבען אָפּגעלייקנט די קלאַנגען פון דער אויסלענדישער פּרעסע וועגען בונטען פון מיליטער און וועגען אַרעסט פון רויטען גענעראַל בליכער.

— איך בין זיך גאָר משער, — האָט געזאָגט סטאַלין — אָבער מיר דאַכט, אַז דאָס איז אַן׳אָרגאַניזירטע קאָמפּאַניע פון געוויסע גרופּען, וועלכע האָבען זייער זיץ אָרט אין ריגע און אין בערלין און וועלכע ווילען אָפּציהען די אויפמערקזאַמקייט פון זייערע פערשווערונגען פאַר אַן׳אינטערווענץ אין רוסלאַנד. דער פאַקט, וואָס די פאַנטאַסטישע קלאַנגען האָבען זיך גלייכצייטיג בלויזען אין פערשידענע שטעט, בעווייזט, אַז עס האַנדעלט זיך וועגען אַ בפיוונדיגען פּלאַן, כדי אַריינצופיהרען אין טעות די עפענטליכע מיינונג פון דער וועלט.

מיט אַ שמייכעל האָט סטאַלין געלייקענט, אַז ער איז כלומרשטער דיקטאַטאָר פון רוסלאַנד.

— די מענשען — האָט ער געזאָגט — וועלכע גיבען מיר דעם דאָזיגען טיטול, פערשטעהען אָבער גאָרנישט אין דער סטרוקטור פון דער סאָוועטען־רעגירונג, וועלכע דערלאָזט נישט, אַז איין שום פּערזאָן, נישט קוקענדיג אויף אַלע זייערע פעהיגקייטען און כאַראַקטער זאָל ווערען דיקטאַטאָר, אָבער זיי בעמיהען זיך פאַלש פאָרצושטעלען די לאַגע. דאָס אַלץ איז פּשוט קאָמיש.

וואָראָשילאָוו האָט דערביי געלאַכט און האָט צוגעגעבען:

— ווען עס וואָלט געקומען צו אַ חלוקי־דעות צווישען סטאַלינען און דער פּאַרטיי, וואָלט ער פערלויפען זיין לייטענדע שטעלונג און אַנדערע מענשען וואָלטען פערנומען זיין אָרט.

אויף דער פראַגע, ווי האַלט עס מיט דער וועלט־רעוואָלוציע, האָט סטאַלין געענטפערט:

— ס׳איז מיר שווער אין עטליכע ווערטער צו ענטפערען אויף דער דאָזיגער פראַגע, אויב אָבער עס האַנדעלט זיך וועגען אַ תשובה אין צוויי ווערטער, וועל איך זאָגען: „די אויסזיכטען זענען גוטע“.

אויף דער פראַגע פון קאָרעספּאָנדענט, צי וואָלט מעגליך געווען, אַז דאָס קאַפּיטאַליסטישע און קאָמוניסטישע סיסטעם זאָלען לעבען פרידליך איינס נעבען אַנדערן, האָט סטאַלין געענטפערט:

— דאָס איז פולקאָם מעגליך און דער בעסטער בעווייז איז, אַז פון זינט ס׳האָט זיך געענדיגט דער בירגער־קריג לעבען די סיסטעמען פרידליך איינס נעבען צווייטען.

פון דער ענטוואָפענונגס־קאָנפערענץ אין גענף פּרוּוואַרט סטאַלין גאָרנישט, לויט זיין מיינונג אָבער האָט זיך די סאָוויעטען־רעגירונג נישט געקאָנט האַלטען אָן אַ זייט, ווייל יעדע בעמיהונג איינצוהאַלטען דעם שלום מוז אונטערגעשטיצט ווערען.

בנוגע דעם „דעמפּינג“ האָט סטאַלין ערקלערט, אַז אַ דאַנק דער אויסשליסונג פון שפּעקולאַנטען און פערמיטלער, איז די סאָוויעטען־רעגירונג אומשטאַנד צו פערקויפען אויף די וועלט־מאַרק איינציגע פּראָדוקטען צו ביליגערע פרייזען, אָבער ס׳איז לעכערליך די בעהויפּטונג, אַז רוסלאַנד עקספּאָרטירט איהרע סחורות צו פרייזען, וואָס זענען נידריגער פאַר די אייגענע קאָסטען, וואָס דאָס בעדייט אייגענטליך „דעמפּינג“.

דער סענסאַצ. פּראָצעס וועגען די עקסצעסען אין באַרשא

וואָס ערקלערען די עדות פון די צדדים.—„יעזוס איז אויך געווען אַ יוד“, זאָגט דער געריכטס־פּאָרזיצער.— דראַמאַטישע סצענעס.— „גייסטליכער, דו זאָגסט ליגען“

ב ו ק אַ ר ע ש ט (יט״א) פאַר׳ן קרייז געריכט אין סאַטו־מאַרע קומט פאָר דער פּראָצעס געגען די בעשולדיגטע אין אַרויסרופען די אונרוהען אין באַרשא. צווישען די אַנגעקלאָגטע געפינען זיך 15 יודען. דאָס געריכט האָט אַרויסגערופען 150 עדות. די יודען ווערען פערטיידיגט דורך אַ רייה בעקאַנטע יודישע אַדוואָקאַטען, צוו. אַנד. דעפּ. יוסף פישער, דעפּ. טעאָדאָר פישער און אַדוו. יוסף פאַרהידא.

דער פּראָצעס האָט זיך אָנגעהויבען מיט׳ן פערהער פון אַ יודישען אָנגעקלאָגטען, אַזוי אַז עס האָט געקענט ענטשטעהען דער איינדרוק, אַז עס איז אַ פּראָצעס געגען יודען. די יודישע אָנגעקלאָגטע, בעזונדערס משה בערטבערגער, מאיר גאַנץ און יוסף פישביין, שילדערען, ווי אַזוי די אַנטיסעמיטישע פּראָפּאַגאַנדע האָט געפיהרט צום מורא׳דיגען טעראָר געגען יודען. דער אַנטיסעמיטישער אַגיטאַטאָר דאַגילא ערקלערט, אַז 80 יודען האָבען זיך פערזאַמעלט געגען איהם און ער האָט געמוזט ענטלויפען מיט דער הילף פון 2 זשאַנדאַרמען. די יודען, זאָגט ער, האָבען איהם געוואָלט ערמאָרדען, איך בין אַנטיסעמיט, איך האָב דעם אַנטיסעמיטיזם בירושה פון מיינע עלטערען. דער גייסטליכער בערינדע איז זיך מודה, אַז ער האָט אַגיטירט געגען יודען. דער גייסטליכער דומיטרעסקו זאָגט, אַז יודען האָבען בעהאַלטען באָמבעס, כדי איהם צו טויטען. קיין בעווייזען דערפאַר האָט ער נישט. אָבער ער ווייס, אַז עס איז אמת.

דעם צווייטען טאָג זענען פערהערט געוואָרען די אָנגעקלאָגטע, וואָס זענען בעשולדיגט אין אָנגרייפען די זשאַנדאַרמען, אַ רייה באַרשער פּויערים לייקענען, אַז זיי זאָלען האָבען אַטאַקירט די יודען.

דעם דריטען טאָג ווערען אויך אויסגעהערט אַנטיסעמיטישע עדות. זיי בעמיהען זיך פאָרצושטעלען די לאַגע, ווי צווישען יודען און נישט־יודען אין באַרשא זאָלען פון שטענדיג אָן האָבען געהערשט שלעכטע בעציהונגען. אויף די פראַגען פון די אַדוואָקאַטען ענטפערען זיי, ווי אויסגעלערנט, די טענות, אַז יודען נעמען איבער 100 פּראָצענט צינזען, אַז יודען האָבען געוואָלט ערמאָרדען דאַנילאַ׳ן א. א. וו. דער זשאַנדאַרמען־שעף ערקלערט, אַז די בעציהונגען אין באַרשא זענען תמיד געווען די בעסטע, ביז דאַנילאַ און זיינע חברים האָבען זיך אונטערגענומען, זיי קאַליע צו מאַכען. ער האָט קיינמאָל גאָרנישט געהערט, אַז יודען זאָלען האָבען געגרייט אַ פערשווערונג געגען דאַנילאַ׳ן. דאָסזעלבע ערקלערען אַנדערע זשאַנדאַרמען. דער געריכטס־פּרעזעס צווינגט דעם אַנטיסעמיטישען לעהרער וואַסיל פּעטראַוואַי מודה צו זיין, אַז ער האָט בעוואוסטזיניג געגעבען פאַלשע עדות־ערקלערונגען געגען די יודען.

דעם פערטען פּראָצעס־טאָג איז געקומען צו אַ קאָנפליקט צווישען געריכטס־פּרעזעס און דעם אַנטיסעמיטישען אַדוואָקאַט מאַצאַ. דער לעצטער אָפּאָנירט געגען געבען אַ שבועה אַ יודישען עדות. די יודישע רעליגיע, זאָגט ער, ערלויבט יודען פאַלש שווערען. דער געריכטס־פּרעזעס ערקלערט דערויף: „אויך יעזוס איז געווען אַ יוד, און דאָך בעטען מיר אַלע צו איהם“. אויך דער פּראָקוראָר איז געגען דעם אַנטיסעמיטישען אַדוואָקאַט. דאָס געריכט בעשליסט צו געבען אַ שבועה דעם 63־יעהריגען יודישען עדות. נאָך אַ רייה פאַר די יודען גינסטיגע ערקלערונגען פון די עדות קומען פאָר עטליכע אינטערעסאַנטע קאָנפראָנטאַציעס. דערביי קומט צו פאַלגענדער דראַמאַטישער סצענע. דער עפּיטראָפּ (היעראַרך) פון דער קירכע אין באַרשא, וואַסיל סטעפּקאָ, דערצעהלט:

נאָך דעם, ווי באַרשא איז אָוועק מיט׳ן פייער, איז צו מיר געקומען אַ יודישע פרוי מיט אַ קינד אויפ׳ן האַנד און געבעטען שוץ. איהר צושטאַנד איז געווען אַ שרעקליכער. איך האָב איהר געגעבען אַן׳אָרט אין מיין שטוב. דעם זעלבען אָוונט איז צו מיר געקומען דער גייסטליכער דומיטרעסקו, ערקלערט, אַז ער האָט זיך דערוואוסט, וואָס איך האָב געטון, און געפאָדערט, איך זאָל אַרויסיאָגען די יודישע פרוי. איך האָב דערפון נישט געוואָלט הערען. האָט זיך דער גייסטליכער מיט אַ מעסער אין האַנד געלאָזען אין דעם צימער, וואו די אונגליקליכע האָט זיך געפונען מיט איהר קינד. איך האָב איהם צוריקגעהאַלטען און נישט דערלאָזט צום פערברעכען.

בעת דער קאָנפראָנטאַציע מיט׳ן היעראַרך איז דומיטרעסקו זיך מודה, אַז ער האָט געכאַפּט אַ מעסער, ער לייקענט אָבער, אַז ער זאָל האָבען געוואָלט הרג׳ענען די יודישע פרוי.

דער עפּיטראָפּ סטעפּקאָ רופט אויס: „גייסטליכער, דו זאָגסט ליגען“.

די פּראַאינטערעסירונג צום באַרשא פּראָצעס וואַקסט פון טאָג צו טאָג. עס קומען אויף איהם אַלץ נייע קאָרעספּאָנדענטען פון רומענישע און אויסלענדישע צייטונגען. די גאַנצע צייט איז די רוה פון די פערהאַנדלונגען נישט געשטערט געוואָרען. דער פּראָצעס וועט וואַהרשיינליך נישט דויערען אַזוי לאַנג, ווי מען האָט לכתחילה גערעכענט. מעגליך, אַז ער וועט שוין די טעג פערענדיגט ווערען.

—:o:—

אַ נדבה פון 200 מיליאָן דאָלאַר

נ י ו־ י אָ ר ק, 24. (ספּ. טעל.) דער בעקאַנטער טשיקאַגער מיליאָנער עדוואַרד הערלי האָט געשפּענדעט 200 מיליאָן דאָלאַר לטובת דעם אוניווערזיטעט נאָטר דאַם אין שטאַט אינדיאַנאַ אויף צו גרינדען אַן׳אינסטיטוט פאַר אַמעריקאַנער און אויסלענדישען האַנדעל.

אַ פּאָליציי־בעאַמטער

וועלכער האָט ערמאָרדעט 2 פרויען

ב ע ר ל י ן, 24 (ספּ. טעל.) נעבען פראַנקפורט אַם מיין איז אַרעסטירט געוואָרען אַ 75־יעהריגער פּאָליציי־בעאַמטער, וועלכער האָט ערמאָרדעט 2 פרויען, דעם ערשטען מאָרד איז ער בעגאַנגען מיט 2 יאָהר צוריק אין איצט האָט ער געוואָלט פּטור ווערען פון אַן עדות און ערמאָרדעט די צווייטע פרוי.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער רעבען

נייער פאלקסבלאט

דינסטאג 25 ה כסלו תרצ"א

נאוועמבער
זון-אויפגאנג 7.07
זון-אונטערגאנג 3.37

רעגיסטראציע פון ארבייטסלאזע
אויף דרינגענדע רעגירונגס-שטיצע

דער מאגיסטראט איז מודיע, אז מיטוואך דעם 26 נאוועמבער, הויבט זיך אן די רעגיסטראציע אויף רעגירונגס-שטיצע פאר ארבייטסלאזע, פאר'ן חודש אקטאבער 1930, פאר די ארבייטסלאזע, וועלכע האבען זיך רעגיסטרירט אין אונטערשטיצונגס-אמט פאר ארבייטסלאזע אין משך פון 12 ביז'ן 19 נאוועמבער ה. י.

פרייוויליגע און פארהייראטע אהן קינדער, האבען נישט קיין רעכט אויף דער דאזיגער שטיצע.

ארבייטסלאזע, און וועמענס פאמיליע עס ארבייט אפילו נאר איינער, אדער בעקומט וועלכע עס איז שטיצע — האט אויך נישט קיין רעכט אויף דער דרינגענדער שטיצע.

די רעגיסטראציע וועט פארקומען אין לאקאל פון אינטערשטיצונגס-אמט פאר ארבייטסלאזע אויף דער גאס פון 21 קאניאווער שיסער-פולק 32 פון 9 ביז 2 בייטאג, לויט פאלגענדער סדר:

מיטוואך 26 נאוועמבער — G H I J
דאנערשטאג 27 נאוועמבער K L Ł M N O
פרייטאג 28 נאוועמבער — P R S
שבת 29 נאוועמבער — T U W Z Ż

קארטען פאר רייזענדע
וועט ארויסגעבען די האנדעלס-קאמער

(א) לויט א פעראָרדנונג פון האנדעלס מיניסטעריום וועלען די נייע וואיעוואדשאפטן-קארטען אויסשטעלען פון איצט אן די האנדעלס-קאמערן און נישט די שטעטישע סטאראסטווע, ווי דאס איז געווען ביז איצט.

די קארטען פאר רייזענדע און קאמי-סוחרים פלעגען ביז איצט אויף א געוועהנליכען אדמיניסטראטיווען וועג אויסשטעלען די שטעטישע סטאראסטווס און די קארטען פלעגען בערעכטיגען זייערע בעזיצער צום קאמי-הנדל.

אפטייקען
היינטיגע נאכט-דיזשורען

קאספערקעוויטש (זגערזשער 54), שימקעוויטש (קאפערניק 26) זינדעלעוויטש (פיעטרקאווער 25), סאקאלעוויטש און שאט (פשיאזד 19), ליפעץ (פיעטרקאווער 193), ריכטער און לאבאדא (11 ליסטאפאד 86).

יוד. ארטיסטען-פאראיין אין פוילן
דירעקטאריאט
פון די פאראיינ-טעאטערן

בעטגלם. דיר. פאר לאדז: שטאקפערער. לייטער: א. בעזמאן

לאדז. יוד. קאמער-טעאטער
בילער
"ארדט"
אין וויסעז זאל מאנטייפעל זאכאדניא 43
קינסטל. לייטער: משה בראדערזאן.

היינט, דינסטאג — 1 פארשטעלונג אנהויב 9.15 אין אָוונד
פון 80 גר. ביז 2 זל.

אויפן הימל איר'ד

אין 2 טיילען, 14 בילדער.

נומערן: 1) קלויזניקעס, 2) דאס ליד פון די ממר עד, 3) אויפ'ן דארף, 4) שלום-בית, 5) נגא-שטענדריק, 6) אויפ'ן „דעפטאק", 7) אויפ'ן הער קיין בית-לחם, 8) נאך האלבע נאכט, 9) „לאזסערדאקעס", 10) ביים סאמאוואר, 11) מאנאלאג, 12) הערבסט-טאנגא, 13) יודישע ראפסאדיע, 14) אויפ'ן הימעל א יריד.

אנסאמבל לויט'ן א. ב. פריי ען: זיסעל-גירל, מ. דאלסקא, לאלא זילבערמאן, שיינע מרים, מאשע פעטערמאן, אלא שליפקאָוויטש. מענער שמואליק גאלדשטיין, שמעון דזשיגאן, מאטעל קאן יעקב ריינגלאס, ישראל שומאכער, י. שיפער.

טעקסטען: מ. בראדערזאן, ל. נאדעלמאן, שום גאן, מוזיק: ה. רובין, א. בייגעלמאן און פאלקס-מאטיוועו! דעקאראציעס און קאסטיומען: י. ברוינער, טענץ איינגעשטעלט דורך אירענא פרושיצקא. מוזיק-לייטער—ה. רובין, רעזש—דזשיגאן, שומאכער. בינע-אינספעקטאר—ס. קאן, ליכט-עפעקטען—יעראן.

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון 11 — 2 בייטאג און פון 5 אוו. שבת און יום-טובים א גאנצען טאג

צאהלונגס-פראלאנגאציעס, אויס-גלייכען, עקספערטיזען
טעגליכע כראניק פון האנדעלס-געריכט

די פירמע „יורשים פון יוזעף גערזאוויעשיבסקא (טריקאטאזש אויסארבייטונגען, זאגאיניקאווא 67) האט זיך געווענדעט אין האנדעלס געריכט וועגען ערטיילען איהר א פראלאנגאציע פון די צאהלונגען.

די פירמע עקזיסטירט זיין 1900 י. די אקטיוועו פון דער פירמע לויט'ן בילאנס אויפ'ן 15. נאוועמבער בעטרעפען 474.866 זל. פאסיוועו — 203,183 זל. די פירמע האט בדעה צו סאנירען איהרע געשעפטען דורך לאזען אויפ'ן לוין אלע איהרע ווארשטאטען.

* * *

דאס האנדעלס געריכט האט בעשטעטיגט דעם אפמאך פון אבראם לעווקאָוויטש (אויסארבייטונג פון טעקסטיל סחורות, לעשנא 3) מיט זיינע קרעדיטארען. ענדע מערץ האט לעווקאָוויטש בעקומען א פראלאנגאציע פון די צאהלונגען אויף 3 חדשים. נאך איידער דער טערמין איז פאראיבער האט זיך לעווקאָוויטש געווענדעט אין געריכט וועגען ערלויבען איהם אנצוהויבען אויסגלייכס-אונטערהאנדלונגען מיט זיינע קרעדיטארען. ער האט פארגעשלאגען צו בעצאהלען 60 פראצענט פון זיינע חובות צאהלבאר אין 2 ראטעס יעדען האלבען יאהר. פון די 28 קרעדיטארען וואס האבען זיך געמאלדען מיט זייערע תביעות אויף 163.657 זל. האבען 24 אויף דער סומע פון 157.317 זל. מסכים געווען אויף דעם פארשלאג.

דאס געריכט האט דעם אפמאך בעשטעטיגט.

* * *

די פירמע „שמואל לאנדא און קאמפ." האט זיך געווענדעט נאך א פראלאנגאציע פון די צאהלונגען און האט זי אויך בעקומען. שפעטער האט זיך די פירמע געווענדעט צו ערלויבען איהר אונטערהאנדלונגען וועגען אן אויסגלייך. דערביי האט זי פארגעשלאגען צו בעצאהלען 50 פראצ. פון די חובות. דאס געריכט האט דעלעגירט א ריכטער, כדי פעסטצושטעלען, אויב די פראפאזיציע פון דער פירמע בעוולהט נישט די קרעדיטארען.

בעשטראפט פאר נישט רעגיסטרירען אין מיליטערישען ביורא

(וו) דאס מיליטערישע ביורא האט איבערגעשיקט צו דער לאדזער שטעטישער סטאראסטווע א רשימה פון די יונגעלייט, וואס האבען זיך נישט רעגיסטרירט אין דער בעשטימטער צייט. די איצטיגע רשימה ענטהאלט 1,564 נעמען בכלל זענען פאר דער לעצטער צייט בעשטראפט געווארען ביז 3000 פערזאן.

פערשוואונדען א דינסט-מיידעל

(א) אויף אלעיע 1. מאי 11 האט געדינט אלס שטוב מיידעל די 26 יאהריגע נאטאליא פיאלקאורסקא, א שעהן מעדעל.

דעם 1. נאוועמבער איז זי אוועק אויפ'ן צמענטאזש און איז זייט דאן מעהר נישט צוריקגעקומען. די ארבאכס, ביי וועמען זי האט געדינט האבען וועגען איהר פערשווינדען געמאלדען אין פאליציי, וועלכע האט פעסטגעשטעלט, אז נאטאליא האט איהרע זאכען נישט מיטגענומען און אז אויך ביי די באלעבאטים פעהלט גארנישט.

ווי די פרוי ארבאך ערקלערט פלעגט פון צייט צו צייט צום הויז צוקומען אן עקיפאזש מיט יונגעלייט און נאטאליא פלעגט מיט זיי אוועקפאהרען. זייט זי איז פערשוואונדען האט זיך דער עקיפאזש נישט בעוויזען, און צווישען איז פון א זעלנער פון די קרעסען אנגעקומען א בריף צו דער פיאלקאווסקא, ווי ס'זעהט אויס פון איהרס א חתן אז זי זאל איהם ארויסשיקען 15 זל. דער דאזיגער בריף איז א בעווייז אז נאטאליא האט זיך נישט געקליבען צו פערלאזען איהר פאסטען.

ביי דער פאליציי איז ענטשטאנען א חשד, אז פיאלקאווסקא איז פערפיהרט געווארען. די אויספארשונג ווערט ווייטער געפיהרט.

אין די ארעמס פון „בעל טובה"
געפינט דער מאן זיין יונג ווייבעל

(ב) דאס יונגע פארפאלק -מאלינאווסקי איז באלד נאך דער חתונה געבליבען אין א שווערער מאטעריעלער לאגע, ווייל מאלינאווסקי האט פערלוירען זיין פאסטען. דערווייל האט זיך צו זיי געמאלדען זייער א בעקאנטער קאוואלטשיק און זיי ערקלערט אז ער קען זיי שאפען א פאסטען אין דער אונטערנעהמונג, וואו ער איז געווארען דירעקטאר. ביז וואס-ווען, פלעגט קאוואלטשיק בעזוכען דאס פארפאלק כמעט יעדען טאג און איז געווארען א גאנצער רעב שמלקע מיט דער חנעוודיגער מאלינאווסקא.

איינמאל, ווען מאלינאווסקי איז אונערווארטעט געקומען אהיים, האט ער דארט געטראפען זיין פרוי מיט קאוואלטשיקען אין א גאנץ אומצווידיידיגער פאזע. מאלינאווסקי איז געווארען איבעראשט, ער האט אבער געכאפט דעם שטעקען און האט מיט איהם אזוי אומצווידיידיטיג מכבד געווען דעם „דירעקטאר" אז מ'האט צו איהם געדארפט ארויסרופען די פאגאטאָוויע.

דער עפילאג פון דער געשיכטע האט זיך געטען אפגעשפילט אין היגען געריכט און מאלינאווסקי האט פאר זיינע אומצווידיידיגע קלעפ בעקומען אן אומצווידיידיגען אורטייל — אפצוזיצען צוויי חדשים טורמע.

יודיש טעאטער „פילהארמאניע" נארוטאוויטשא 20

גאסטשפילען פון בעריהמטען ארטיסט פון סטאניסלאווסקי'ס קונסט-טעאטער אין מאסקווע, פיסקאטאר-טעאטער אין בערלין, מאריס שווארץ'ס יודיש קונסט-טעאטער

פאול באראטאוו

פרעמיערע! פרייטאג, דעם 28-טען נאוועמבער, 9 אין אווענד פרעמיערע!

„דער פאטער"

דראמע אין 3 אקטען פון אויגוסט סטרינדבערג.

הויפט-ראל „ריטמייסטער אדאלף"-פאול באראטאוו.

פרטים קומען! בילעטען שוין צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע

פעלץ-ווארען

קען מען קויפען אמביליגסטען און אויף די בעקוועמסטע בעדינגונגען נאר ביי דער לאנגיעהריגער פירמע

L. B. FEFER, Wschodnia 42 Tel. 178-04

בעמערקונג: די קירזשנער-ווערקשטעל געפינט זיך אויפ'ן ארט די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט פינקטליך און רעעל.

נייע קאנדידאטען אויף לאווניקעס צום ארבייטס-געריכט

(ב) ווי בעקאנט ענדיגט זיך סוף יאהר די קאדענץ פון די לאווניקעס אין ארבייטס-געריכט. אין צוזאמענהאנג דערמיט איז אין „מאניטאר פאלסקי" פערעפענטליכט געווארען א בעקאנטמאכונג פון ארבייטס-מיניסטער וועגען ארייננטראגען קאנדידאטען - רשימות אויף לאווניקעס. אין די אינסטרוקציעס וואס דאס ארבייטס מיניסטעריום האט צוגעשיקט דער ארבייטס-אינספעקטאר ווערט רעקאמענדירט צו דערהאלטען אויף זייערע אמטען די אלטע לאווניקעס, וואס האבען שוין זיך איינגעאיבט אין זייער ארבייט.

דער ארבייטס-אינספעקטאר נעמט אן קאנדידאטען-רשימות פון לאווניקעס צום ארבייטס-געריכט און צום קרייז-געריכט און ערפיילט אלע נויטיגע אינפארמאציעס.

שווער פערוואונדעט פון עלעקטרישען שטראם

(וו) נעכטען אין דערפריה האט זיך אויף רוג וואולטשאנסקא און טשערוואנא איבערגעריסען א טעלעפאן דראט, אראפפאלענדיג האט ער פערטשעפעט די טראמוואי דראטען און אנגעטראפען די פעטבייגעהעניגע אננא פעקעלא 33 יאהר אלט פון טושינסקא 60. די פרוי איז פונ'ם עלעקטרישען שטראם שטארק פערוואונדעט געווארען און איז געבליבען ליגען א פארחלשטע. דער אנגעקומענער דאקטאר פון דער פאגאטאָוויע פון דער קראנקען - קאסע האט די פערוואונדעטע אין א שווערען צושטאנד אפגעפיהרט אין קרייז-שפיטאל אויף דער זגאיניקאווא.

א הארבע שטראף

(א) דעם 10. סעפטעמבער האט די מארק זיצערקע אלגא סאראראוו איינדרימעלדיג נישט בעמערקט ווי א געוויסער באלעסלאוו יאנאָוועק האט ביי איהר פון אונטער דער נאז ארויסגעגנבעט דעם קאש און איז מיט איהם אוועק. א פאליציאנט האט אבער בעמערקט די גנבה און האט יאנאָוועקן פערהאלטען. נעכטען איז ער געמשפט געווארען. אויפ'ן פראצעס האט זיך ארויסגעשטעלט, אז יאנאָוועץ איז שוין איבער 10 מאל בעשטראפט געווארען פאר גנבות און דער ריכטער האט איהם פערמשפט אויף 3 יאהר תפיסה.

דער הארבער אורטייל האט ארויסגערופען א שטארקען רושם אין זאל.

נייע פלאצובקע פון דער כעמישער אינדוסטריע אויף די קרעסען
אינטערוויאו מיט'ן פראפ. מ. צענטנערשווער. וויצע-פרעזעס פון דער פערוו. פון דער אקציען-געזעלש. „ארדאל"

שוין 2 יאהר עקזיסטירט אין לידע א פאבריק פון גומי-אויסארבייטונגען אונטער דער פירמע גומי-אינדוסטריע "ארדאל", אקציען-געזעשאפט. די פאבריק איז בשעתו געגרינדעט געווארען דורך איינציגע לידער אינדוסטריעלער און דעם יאהר איז די פאבריק בעדייטענד פערברייטערט און פולשטענדיג רעארגאניזירט געווארען. בראש פון דער אקציען-געזעלשאפט שטעהט איצט אלס פרעזעס שלמה מעלופ און דער מעכאנישער פערסאנאל בעשטעהט פון ספעציאליסטען-פאכלייט, וועלכע בעזיצען די געהעריקע וויסענשאפטליכע און טעכנישע צוגרייטונג. צוו. אנד. איז אין דער פערוואלטונג פון דער אקציען-געזעלשאפט איינגעלאדען געווארען דער פראפ. פון ווארשאווער אוניווערסיטעט ד"ר מ. צענטנערשווער, געוו. דירעקטאר פון דער ריגער פאבריק „וואראניס". אלס טעכנישער לייטער פון דער פאבריק „ארדאל" איז איינגעלאדען געווארען אן אינזשעניער, וועלכער האט בשעתו פערנומען זעהר א פעראנטווארטליכען פאסטען אין דער פארמלחמה-דיגער קאלאשען-פאבריק „טרעאוגאלניק".

די פאבריק „ארדאל" בעשעפטיגט איצט זעהר א גרויסע צאהל ארבייטער און ארבייט אויס טעגלעך ביי 2500 פאר קאלאשען און שניעגאווצעס פון דער ערשטער קוואליטעט. די אויסארבייטונגען פון „ארדאל" צייכענען זיך אויס מיט זעהר פיינעם גלאנץ, אומפערגלייכבארער פעסטקייט און עלעגאנטער אויסערליכקייט. א דאנק דער ראציאנאליזאציע אין „ארדאל" קענען איהרע אויסארבייטונגען קאנקורירען אין פרייז מיט אלע אינלענדישע און אויסלענדישע פאבריקען פון גומי-אויסארבייטונגען.

Lekarz-dentysta

Stanisław Gelberg

זאוואדזקא 14, טעל. 108-53

עמט אן פון 10—2 נאכמ. און פון 4—7 אוונט

אונזער געזעץ וועגן אומזאַץ־שטייער

דער געזעץ וועגן אומזאַץ־שטייער אין פּוילען, אונטער דעם נאָמען מלוכהשער אינדוסטריעלער שטייער, האָט זיין געשיכטע, וועלכע איז ספּעציעל אינטערעסאַנט צוליב איהר אייגענאַרטיגקייט. דער געזעץ אונזערער אונטערשיידט זיך פון ענליכע שטייער־געזעצן אין די מערב־אייראָפּעאישע לענדער.

לאָמיר נעמען, למשל, דייטשלאַנד אָדער פראַנקרייך. דאָרט איז די ערשטע פאָרם פון היינטיגען אומזאַץ־שטייער געוועזן דער אָפּצאָהל פון רעכנונגען און געלד־קבלות ווי מיר רופען עס היינט דער שטעמפּעל־אָפּצאָהל, אַזוי איז געווען די לאַגע אַ יאָהר דרייסיג און איצט נאָך דער מלחמה האָט דייטשלאַנד אין יאָהר 1918 און פראַנקרייך אין 1920 איינגעפיהרט ביי זיך א סטאַבילען אומזאַץ־שטייער.

אונזער געזעץ וועגן אינדוסטריע־שטייער שטיצט זיך אינגאַנצען אויף דעם אומזאַץ פון האַנדעל און אינדוסטריע, ־דעריבער מוז מען אָננעמען אַז גיכער איז פאַרהאַן אַ שייכות צווישען איהם און דעם אַמאָליגען רוסישען אינדוסטריע־געזעץ פון יוני 1898.

אין זיינע הויפּט־שטריכען איז דער רוסישער שטייער־געזעץ אַ פּראָטאָטיפּ פון אונזערען. ער האָט זיך אויך געטיילט אויף צוויי בעזונדערע שטייערען, איינעם אַ פּרינציפּיעלען אין דער פאָרם פון אַ פּאַטענט און אַ צווייטען וועלכען מען האָט געצאָהלט פון קאַפּיטאַל אָדער אין דער פאָרם פון פּראָצענט שטייער פון פאַרדינסט. דעם לעצטען האָט מען אָבער גענומען נאָר דאַמאָלס אין אַכט ווען דער פאַרדינסט האָט איבערגעשטיגען 3 פּראָצענט פון גרונט־קאַפּיטאַל. אָפּהענגיג פון דער הויך פונ׳ם פאַרדינסט איז דער שטייער־פוס געוואַקסען פון 3 ביז 6 פּראָצ. דאַמאָלס זעהט פאַר דער רוסישער געזעץ נאָר. אַ פאָרם, דעם אַזוי גערופענעם „רעפּאַר־טאַציע־שטייער״ וועלכען עס ענטשפּרעכט אייגענט־לעך דער היינטיגער אומזאַץ־שטייער. צוליב זיין וויכטיגער ראָל וועלכער ער האָט געשפּילט ביים ענטשטעהן פון אונזער געזעץ וועגן אומזאַץ־שטייער וועלען מיר זיך אויף איהם אַ ביסעל לענגער אָפּשטעלען.

דעם רעפּאַרטאַציע־שטייער האָבען געצאָהלט אין אַמאָליגען רוסלאַנד אונטערנעהמונגען, וועלכע זענען נישט געווען פערפליכטעט צו פערעפנטליכען בעריכטען וועגן זייער אומזאַץ. דעם שטייער זע־נען אינגאַנצען נישט אונטערגעלעגען האַנדעל־אונ־טערנעמונגען פון פערטער און פינפטער קאַטעגאַריע און אינדוסטריע־אונטערנעהמונגען פון זיבעטער און אַכטער קאַטעגאָריע, אויך עקספּעדיטאָרען און מעק־לערס וועמעס פאַרדינסטען האָבען נישט איבער־גע־

שטיגען צווייפאַך דעם פּרינציפּיעלען פּאַטענטען־שטייער זענען געווען בעפרייט פון צאָהלען אומ־זאַץ־שטייער.

ביי די אויסמעסטונגען פון שטייער איז געווען טעטיג אַ שאַצונג־קאָמיסיע אין צוזאַמענשטעל פון בעאַמטע און פאָרשטעהער פון די שטייער־צאָהלער. די קאָמיסיע האָט פעסטגעשטעלט די הויך פון שטייער אויפ׳ן יסוד פון דעקלאַראַציעס, וועלכע די שטייער־צאָהלערס האָבען איטליכעס יאָהר אַריינגע־טראַגען.

ווי מיר זעהען בכן האָט דער רוסישער רעפּאַר־טאַציע־שטייער געדינט אַלס מוסטער פאַר אונזער געזעץ וועגן אומזאַץ־שטייער. עס איז אויך קיין וואונדער נישט. די בעפעלקערונג פון גאַנץ רוסיש־פּוילען איז אונטערגעלעגען דעם רוסישען שטייער־געזעץ אויך אין משך פון די ערשטע מלחמה־יאָה־רען ביז דער אָקופּאַציע.

מיט׳ן אָקופּירען פון אַ טייל פּוילען דורך די דייטשען איז אויך דער שטייער־געזעץ געוואָרען געענדערט דעם שטייער־שרויף האָבען די דייטשען פערשטאַרקט, די צאָהל פון שטייער־צאָהלער פער־גרעסערט דורך בעשטייערען די פרייע פּראָפעסיעס און ועל־כלם פערגרעסערט די שטייער־נאָרמע פאַר אַלע קאַטעגאָריעס שטייער־צאָהלער.

אויך די עסטרייכישע אָקופּאַנטען האָבען רע־פאָרמירט דעם אַמאָליגען רוסישען שטייער־סיסטעם דערהויפּט דורך דעם איינפיהרען פון אַ פּראָגרעסיווע שטייער־נאָרמע אויף דעם גאַנצען געביט פון זייער אָקופּאַציע.

ביי אַזאַ לאַגע, און ביי אַזעלכע שטייער־פער־העלטנישען איז דאָס יונגע אומאָפּהענגיגע פּוילען צוגעטראָטען צו דער אַרבייט, צו שאַפען אַן איינ־הייטליכען געזעץ פאַר גאַנץ פּוילען.

דערווייל האָט געהערשט דער שרעקליכער כאַאָס.

אין די מזרח־וואָיעוואָדזטוועס האָט געהערשט דער רוסישער געזעץ פון יאָהר 1898, אין די אָקו־פּאַציע־געביטען, ווי געזאָגט, דערזעלביגער געזעץ נאָר מאָדיפיצירט אַנדערש אונטער דער דייטשער און אַנדערש אונטער דער עסטרייכישער אָקופּאַציע נישט רעכענענדיג שוין וועגן די לאַנד־טיילען וועלכע האָבען געהערט צו דייטשלאַנד און עסטרייך און איצט זענען זיי צוריק איבערגענומען געוואָרען דורך פּוילען, דאָרט האָבען געהערשט גאָר אַנדערע שטייער־סיסטעמען.

שווער איז געווען צו פעראייינהייטליכען מיטאַ־מאָל די שטייער־געזעצגעבונג פאַר גאַנץ פּוילען. די פּוילישע רעגירונג איז דעריבער אין אָנהויב גע־קומען צום בעשלוס אַז די אוניפיקאַציע מוז קומען שטופּענווייז און צוערשט פאַרגעלייגט דעם סיים צו פעראייינהייטליכען דעם אינדוסטריע־געזעץ קודם כל פאַר דעם גאַנצען רוסישען זאַבאָר ד. ה. פאַר די מזרח־וואָיעוואָדשאַפטען און גאַנץ קאָנגרעס פּוילען.

דעם 6־טען יולי 1920 האָט דער געזעצגעבע־רישער סיים בעשלאָסען איינפיהרען אויף דעם דער־מאָנטען געביט דעם רוסישען געזעץ פון 1898 מיט געוויסע קליינע ענדערונגען, וועלכע עס האָבען פערלאַנגט די פּאָליטישע און עקאָנאָמישע אינטערע־סען פון לאַנד. אַזוי למשל האָט דער געזעץ ענטהאַל־טען געוויסע איבעררעכענונגען פון רובל אויף מאַר־קען, עס זענען געשאַפען געוואָרען שטייער־קאָמיס־יעס און די לאַנד פערטיילט אויף קרייזען לויט די קלאַסען און קאַטעגאָריעס, אויך האָט דער נייער אוסטאַוו אַריינגעבראַכט אַ נייעס: דער פּראָצענט־אָפּצאָהל פאַר קאָמונאַלע אינסטיטוציעס.

מאַג. י. וואַרשאַווסקי

געריכטס־אורטייל אויף ג. דעפּ. צערבע

בעשטעטיגט דורכ׳ן אַפּעלאַציע־געריכט

(2) נעכטען איז אין היגען אַפּעלאַציע געריכט פאָרגעקומען דער אַפּעלאַציע־פּראָצעס פון געוועזע־נעם דעפּוטאַט צערבע.

אויפ׳ן ערשטען פּראָצעס איז ער בעשולדיגט געוואָרען אַז בעת׳ן פעראייניגונגס־צוזאַמענפאָהר פון דער דייטשער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי וואָס איז פאָרגעקומען אין לאָקאַל פון שטאָט־ראַט האָט ער, צערבע, מיט געוואַלד בעזייטיגט די פּאָליציי פון לאָקאַל. פאַר דעם איז דורך דער ערשטער אינסטאַנץ

דער ג. דעפּ. צערבע פערמשפּט געוואָרען צו 6 חדשים טורמע.

צום אַפּעלאַציע־פּראָצעס זענען לויט׳ן פאָר־שלאָג פון בעשולדיגטען צוגעלאָזט געוואָרען איינ־יגע נייע עדות. נאָכ׳ן אויסהערען די נייע עדות און די רעדעס פון פּראָקוראָר סוסקי און די פערטיידיגער אַדוו. קעמפּנער און האַרטמאַן האָט דאָס געריכט בע־שטעטיגט דעם אורטייל פון דער ערשטער אינסטאַנץ.

קאָמוניקאַט.

די לאָדזער פרייוויליגע פייערלעשער ווענדען זיך דערמיט צו די ה״ה הויז־בעזיצער מיט דער נעפּל. בקשה צוצושיקען די געזאַמעלטע שפּענדעס אויף די ליסטעס זאָגאַר לײדיגע אין קאַנצעלאַריע פון דער לאָדזער פרייוויליגע פייערלעשער (שענקעוויטשאַ 54) אין די שעה׳ן פון 9 פריה ביז 5 אַזייגער אָוונט. גלייכצייטיג מאָכען מיר עפענטליך בעקאַנט, אַז מיר שיקען אַרויס אין שטאָט אונזערע אינקאַסענטען, כדי אָבצונעהמען די געזאַמעלטע ליסטעס, דעריבער בעטען מיר צו פערלייכטערן זיי אין דער אַרבייט.

די פערוואַלטונג און קאָמענדאַ

פון דער לאָדזער פרייוויליגע פייערלעשער

DR. MED. H. LUBICZ

ספּ. פאַר הויט, ווענערישע און געשלעכטס־קראַנק.

בעהאַנדלט ווידער אַז

אויף צעגעלניאַנאַ 43, טעל. 141-32

צמפּפאַנגס־שעה׳ן 8–10, 12–2, און 5–8 זונטאָג און יו״ט 9–1. פאַר דאַמען בעזונדערע וואַרטע־זאַל.

די ברודער קאַמפּעז אין יאָהר 1905 אין לאָדז

(3

צום 25־יאָהרצייט פון יענע בלוטיגע טעג

ווען ביידע גרופּעס זענען געשטאַנען איינע אַק־קעגען דעם אַנדערען מיט רעוואָלווערען אין די הענד גרייט זיך צו וואַרפען אויף זיך, האָבען זיך פּלוצ־לינג דערזעהען צוויי ברידער: אַנטאָני און פעליקס בעדנאַרעק — פעליקס איז געשטאַנען אין די רייהען פון די נאַראָדאָוועצעס, אַנטאָני אין די רייהען פון די סאָציאַליסטען. קענענדיג דעם כאַראַקטער פון פע־ליקס׳ן, האָט אַנטאָני געוואוסט, אַז זיין ברודער איז גרייט אַריינצושיסען אין איהם אַ קויל. אַנטאָני האָט דעריבער אויסגעצויגען זיין רעוואָלווער פאַר זיך.

פעליקס האָט אויסגעשריגען: „בעהאַלט די מאַשין.

— דאָס איז פאַר אייך, שפּיצלעס. האָט געענט־פערט אַנטאָני.

— פאַר אַזאַ רעדען דאַרף איך דיר שיסען אין קאָפּ אַריין, איך טו עס נישט דערפאַר, ווייל איך האַלט דיך פאַר אַ בהמה.

אויפ׳ן גאַס איז דערווייל געוואָרען אַ מהומה, דער המון איז ענטלאָפען בעהאַלטענדיג זיך אין די טויערען, און געוועלבער. פון דערווייטענס זע־נען אָנגעקומען אין גרעסטען גאַלאָפּ די קאָזאַקען, שלאָגענדיג מיט נאַהייקעס אַלע, וועלכע זענען זיי געפאַלען אונטער׳ן האַנד. אַנטאָני איז געלאָפען פאַר אויס, די אַרבייטער פון שולצ׳ס פאַבריק זענען גע־לאָפען, זוכענדיג א רעטונג, וואו איינער האָט גע־קענט, מען איז געלאָפען דורך פאַרקאַנעס און פענסטער.

דורך דער גאַס זענען איצט נעבען זיך געלאָ־פען די צוויי ברידער, דער שטח צווישען זיי און די קאָזאַקען האָט זיך וואָסאַמאָל פערקלענערט, די קאָזאַקען זענען זיך צולאָפען דורך פערשידענע זיי־טען, יאָגענדיג די בעזונדערע דורכגעהער, ענדליך האָט זיך פאַר׳ן פּנים פון די פיינדליך צו זיך גע־שטימטע ברידער זיך בעוויזען אַ קאָזאַק, דאָס היטעל אין אַ זייט, מיט אַ גרויסער פּאה און אויגעגעל אין איין אויער, האָט ער געזוכט אויף וועמען אַ־רויפצולאָזען זיין אויפגעהויבענער נאַהייקע. דער

גורל איז געפאַלען אויף פעליקס׳ן, וועלכער איז גע שטאַנען נעבען וואַנד פון אַ גרויסער מויער אויף זאַוואַדזקע גאַס. פערשטעלענדיג דאָס פּנים מיט די הענד. פעליקס ברודער אַנטאָני איז שוין איצט געוואָרען אַן׳אַנדערער מענש, נישט קוקענדיג אויף דער פיינדליכער שטעלונג וואָס ער האָט געהאַט צו זיין ברודער דעם „נאַראָדאָוויעץ״ האָט אַנטאָני אַרויסגעכאַפּט דעם רעוואָלווער פון טאַש און צוויי מאָל אויסגעשאָסען אויפ׳ן קאָזאַק. דער „קאַצאַפּ״ איז אַראָפּגעפאַלען פון פערד.

די קאָזאַקען, הערענדיג רעוואָלווער־שאָסען האָ־בען אָנגעהויבען צו שיסען פון ביקסען, אָבער די צוויי ברידער זענען שוין געווען אריבערגעשפּרונ־גען איבער אַ פּאַרקאַן און זיך געפינען אין אַ גער־טענדעל, פון דאָרט זענען זיי אַריבער איבער נאָך אַ פּלויט און האָבען זיך געפינען אויף אַן׳אַנדער גאַס.

ביידע ברידער האָבען זיך אָנגעקוקט, דער האַס צווישען דעם סאָציאַליסט און נאַראָדאָוויעץ איז שוין געווען פערשוואונדען, פעליקס האָט פערשטאַנען אַז זיין ברידער דער סאָציאַליסט האָט איהם אָפּגע־ראַטעוועט פון די מוראָדיגע קלעפּ פון קאָזאַק.

אַנטאָני איז געגאַנגען אין זיין פּאַרטיי־לאָקאַל פאַר׳ן טויער איז איהם אקעגענגעגאַנגען דער פּאַר־טיי־פונקציאָנער אַבעל.

אַנטאָנין איז געווען שרעקליך אומאַנגענעהם. ער האָט נישט געוואוסט, ווי אַזוי ער זאָל זיך גע־זעגענען מיט זיין ברודער פעליקס, וועלכער איז אין די פּאַרטיי־קרייזען געווען בעקאַנט אַלס אָנפיה־רער פון די נ.ז.ר. פון דער אַנדער זייט, האָט ער אָבער נישט געוואָלט לאָזען זיין ברודער אַליין, ווייל אין גאַס האָבען זיך נאָך אַלץ געדרעהט מי־ליטערישע פּאַטרולען וועלכע וואָלטען געקענט פע־ליקס׳ן אַרעסטירען.

צום סוף האָט אַנטאָני בעשלאָסען מיטצונעהמען פעליקס׳ן אין פּאַרטיי־לאָקאַל. אין דעם מאָמענט איז צוגעקומען דער פּאַרטיי־פונקציאָנאַר פון די ס.ד.־

קעס אַבעל, מיט אַ נאַכט פריהער איז אַבעל אַרויס־געטרעטען צוזאַמען מיט פעליקס׳ן אויף איין מיטינג אַלס געגנער און פיינד.

אַבעל האָט געפרעגט אַנטעק׳ן: וואָס [illegible] בינדט אייך צווישען זיך.

— דאָס איז מיין ברודער, ערשט מיט עטליכע מינוט פריהער האָב איך דערשאָסען אַ קאָזאַק, אָפּ־ראַטעווענדיג מיין ברודער, אויב נישט דאָס לע־בען, איז יעדענפאַלס די פרייהייט. פעליקס האָט געזעהן אַז זיין אַנוועזענהייט איז איבעריג איז ער אַוועק. אין פּאַרטיי־לאָקאַל זענען געגאַנגען אַנטאָני און אַבעל.

אַבעל האָט מיט פערדאַכט געקוקט איצט אויף אַנטאָני, זיין חברשאַפט מיט פעליקס׳ן דעם אָנ־פיהרער פון נ.ז.ר. מעג עס זיין אפילו אַ ברודער, איז אַבעל׳ן נישט געפעלען געוואָרען. אַבעל איז געווען איבערצייגט, אַז אַלע נ.ז.ר.־אָוועצעס זענען שפּיצלעס און ווען אַנטעק האָט פעליקס׳ן געוויזען דעם פּאַרטיי־לאָקאַל איז געווען קלאָהר, אַז דער לאָקאַל מוז געענדערט ווערען.

— איך פערזיכער און גאַראַנטיר, אַז מיין ברו־דער וועט אונז נישט פערראַטען, האָט אַנטעק גע־זאָגט.

— פוּ! ווען אָן הויבט איהר אָן צו האָבען צו־טרוי צו די נאַראָדאָוועצעס, וואו האָב איך די זיכער־קייט, אַז ער דינט נישט אין דער אָכראַנע?

— מיין ברודער קען זיין אונזער אידעיען־פיינד קען אַפילו שיסען אויף אונז בעת סכסוכים, אָבער קיין „אָכראַנניק״ איז ער נישט.

— דאָס וועלען מיר ערשט זעהען.

ס׳זענען אַריינגעקומען צוויי נייע חברים, וועל־כע האָבען אָפּגעגעבען אַ בעריכט וועגען פערלויף פון די קאַמפּען מיט די נאַראָדאָוועצעס אין די בע־זונדערע פאַבריקען, די בעריכטען זענען געווען גיב סטיגע. ביי קאָנען, ראַמיש׳ן, ריכטער׳ן און אין אַ רייהע אַנדערע פאַבריקען זענען די נאַראָדאָוועצעס פערטריבען געוואָרען. ערגער האָט דער ענין אויס־געזעהען ביי שולצ׳ן, וואו ס׳איז געקומען צו אַ עקשנותדיגען ווידערשטאַנד מצד די נ.ז.ר. און ס׳איז געקומען צו אַ בלוטיגען קאַמף בעת וועלכען עטליכע צעהנדליגע אַרבייטער זענען פערוואונדעט געוואָרען, אָבער גאָר שלעכט איז געווען אין בידערמאַנס און קעסטענבערגס פאַבריקען, וואו דער אָנגרייפענדער צד זענען געווען די נאַראָדאָוועצעס, וועלכע האָבען די פאַב־יקען בעהערשט.

(פאָרזעצונג קומט).

היינט און פאלג. טעג!

דער דרייסטער רייטער פון ווילדען מערב, דער העלד פון דער פּרעריע און פּאַמפּאַסיי, דער בעריהמטער

KEN MAYNARD

וועט צום 1. מאָל רעדען און זינגען פון עקראַן אין זיין בעסטען ראָמאַנטישען פילם

Senor Americano

דראַמע פון ליבע און העלדענטום.

געזאַנג, הומאָר, עמאָציע, סענסאַציע.

אויסער׳ן פּראָגראַם: קלאַנג־קאָמעדיע

מיט׳ן פּרעכטיגסטען „USIE“ „BRZDĄC“ אין דער הויפּט־ראָלע.

אָנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 נאָכמיטאָג. שבת, זונטאָג און יום־טוב 12 אַזייגער ביים־

פּאָפּולערע פּרייזען.

ראַדיאָ־פּראָגראַם

דינסטאָג ד. 24 נאָוועמבער

11,58 צייט־סיגנאַל, 12,05 גראַמאָפאָן־פּלי־טען, 13,15 טאָג־פּראָגראַם, קינא־און טעאַטער רעפּערטואַר 13,35 לופטפליה־מיגום, 16,50 רע־גירונגס־פאָרלעזונג 16,15 גראַמאָפאָן־פּליטען, 1715 פאָרלעזונג, 17,45 פּאָפּולערער סימפאָנישער קאָנ־צערט, 18,45 פערשידענעס, 19,10 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס קאַמער. פּראָגראַם אויף מאָרגען, 19,25 [illegible] פון פּויזען, קאָמוניקאַטען, רעטראַנסמיסיע פון אויסלענדישע סטאַציעס.

„אררט״

היינט, מאָרגען און דאָנערשטאָג 3 פּאָפּולערע פאָרשטעלונגען פון דעם הערליכען פּראָגראַם „אויפן הימעל אַ יאַריד״. ביי די ביליגע פּרייזען ווערט געגעבען יעדען איינציגען די מעגליכקייט צו בע־וואונדערען דעם הערליכען „אררט״־יובילעאום־פּראָגראַם, וועלכער ענטהאַלט 14 פּראַכטפולע נו־מערען, טעקסטען פון בראָדערזאָן און נאַדעלמאַן, דעקאָראַציעס פון בעקאַנטען אַרטיסטען־מאָלער ברוינער, מוזיק פון רובין און א. בייגעלמאַן, די פּלאַסטיק און טענץ זענען ספּעציעל איינגעשטעלט דורך אירענאַ פּרושיצקאַ.

הלא החכמה תקרא ותבונה תתן קולה

אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך
אז תשכן בטח ושאנן כי הלך בתום
ילך בטח ומעקש דרכיו יודע

איבער דעם זאָלסט נאָר קומען און ביורא

פון ד. מאַנעלאַ

וואָס איז איבערגעטראָגען געוואָרען פון צווייטען הויף אויפ׳ן ערשטען הויף פּיעטריקאַוער 17, לינקע אָפיצינע פּאַרטער. טעל. 124-95

וואו ס׳ווערט ווייטער ערלעדיגט פּינקט־ליך און געוויסענהאַפט געשריבען אַ־לערליי ביטעם: ציווילנע, קאָרנע, האַנדלאָווע, אַפּעלאַציעס, אַדוואָקאַטניעס, קלויזולעס, זאַב זפּיעשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, וועגען דירות אין אוזשאַנד ראַזיעמטשע, ווי אויך איבער־זעצונגען אין אַלע שפּראַכען.

בעמ.: קלויזולעס און [illegible] ווע־רען פון מיר ערלעדיגט במשך פון 24 שעה

מיט אַכטונג ד. מאַנעלאַ, פּיעטריקאַווער 17. 1-טער הויף

[illegible]

קנאַבען

מיט שעהנע שטימען

צום זינגען, וועלכע זאָלען זינגען מאָלאַ. זאָלען זיך מעלדען אַלע טאָג פון 7–9 אָוונט צום דיריגענט מאַקאַלאָווסקי.

די אָנגאַזשירטע וועלען גוט האָנאָרירט ווערען.

Dr. med. J. Lubicz

ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 18·31

קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער אייגענע פּראַצאַווניע פון זעמטליבע אָרטאָפּעדישע, אַפּאַראַטען, ווי: קלאָרקעס אויף פּלאַטפוסען, קינסטליבע רעמענען א. א. וו. נעמט אָן פון 2.30 ביז 4.30 נאָכמ.

טעאַטער, קינאָ און מוזיק

וועכענטליכע אפטיילונג

קלאַראַ יאַנג

מיין ערשטער אויפטריט אין לאָדז און אין וואַרשע

אַן עפּיזאָד פון מיין לעבען

צוליב מיין בעשיידענער קליידונג האָב איך אַמאָל פאַרלוירן אַ ענגאַזשמענט אין וואַרשע. אָט ווי אַזוי דאָס איז געווען:

אין יאָהר 1911 האָב איך באַשלאָסען, אַז ס'איז שוין גענוג פאַר מיר צו זיין אַ „פינפטע ראָד אין וואָגען" און עס איז געקומען די שעה צו שטעלען אויף אייגענע כחות. דעמאָלט בין איך אַריינגעפאָהרען קיין לאָנדאָן. פון דאָרט בין איך טעלעגראַפיש אַרויסגערופען געוואָרען קיין וואַרשאַ אין עליזעאום-טעאַטער אונטער דער לייטונג פון ה' עפּעלבערג. נאָך מיינע גאַסטראָלען אין לאָנדאָן האָב איך אַלזאָ איינגעפּאַקט מיינע זאַכען און אָוועקגעפאָהרען קיין וואַרשאַ.

איך לויף אַוועק אין טעאַטער, וואו איך דאַרף זעהן דעם דירעקטאָר עפּעלבערג.

דירעקטאָר עפּעלבערג טוט אָן זיינע ברילען און קוקט מיך אָן פון אויבען אַראָפּ:

— דאָס זענט איהר קלאַראַ יאַנג?

— איך.

ווי עס ווייזט אויס בין איך פאַר איהם געווען אַן אומגעוואוינטע. ער האָט געוויס ערוואַרטעט, אַז דאָ וועט איהם ענטקעגענקומען אַ פרוי מיט אַן אויסטערלישער קליידונג, מיט אַ טעאַטראַלער בענעהמונג און מיט'ן גאַנצען טעאַטער-שמוק אויפ'ן פּנים. איך בין ווייזט אויס, פאַר איהם געווען צו איינפאַך, צו בעשיידען.

ער האָט נאָכמאָל איבערגעפרעגט:

— דאָס זענט איהר טאַקע קלאַראַ יאַנג, מיט וועלכער איך האָב זיך קאָנטראַקטירט אין לאָנדאָן?

— איך.

— טאַקע? איהר? פאַרשטעהט איהר מיך, ביי מיר שפּילט איצט מאַריס מאָשקאָוויטש. ער פיהרט אויף אַזעלכע ליטעראַרישע פּיעסען ווי „דער פאָטער", „די היימאַט", „אָטעללאָ" ווי קען איך אַראָפּנעהמען פון אַפיש אַזעלכע פּיעסען? איהר וועט מיר מוחל זיין, דאָס קען איך נישט...

— ס'טייטש, — שריי איך אויס — דאָס קומען פון לאָנדאָן האָט מיך געקאָסט אַזוי פיל געלד... איהר האָט דאָך מיך קאָנטראַקטירט... וואָס זאָל איך איצט?

און איך האָב זיך צעוויינט.

— זייט נישט אַזוי אויפגערעגט — האָט מיך ה' עפּעלבערג געפּרובט בערוהיגען — געהט אַ היים, רוהט זיך אויס, שלאָפט זיך אויס. נישקשה, מ'וועט אייך אומקעהרען די שפּעזען.

צומאָרגענס בין איך ווידער אַוועק צו מיין דירעקטאָר עפּעלבערג. ווידער גערעדט, ווידער געטענה'ט און ס'איז געבליבען, אַז איך זאָל פאָהרען אין אַנהויב גאַסטראָלירען אין לאָדז. דער דירעקטאָר עפּעלבערג שטעלט מיר צו דער דיספּאָזיציע אַ טייל פון זיין טרופּע. אין לאָדז, זאָגט מיין דירעקטאָר, האָט מען ליב טעאַטער און מ'וועט מיך אָפּשאַצען.

פאַרשטאַנען האָב איך, אַז הער עפּעלבערג האָט נישט קיין צוטרוי צו מיר, אַז מיין אויסערליכקייט האָט איהם נישט אימפּאָנירט און איך האָב איינגעשטימט צו פאָהרען קיין לאָדז.

צו מיין חרפּה וויל איך זיך מודה זיין. אין לאָדז האָב איך געטראַכט:

— וואו אין לאָדז? וויל מען דאָ מיך נישט פאַרנאַרען אין זאַק?

— ווען מען קומען אין טעאַטער? — האָב איך נאַאיוו געפרעגט.

— איהר קענט נאָר שפּילען, ווען מען שוין קומען — איז געווען עפּעלבערגס ענטפער.

מ'קען זיך פאָרשטעלען, וואָס פאַר אַ „צוטרוי" מ'האָט צו מיר געהאַט אין לאָדז. מ'האָט אפילו קיין אַפישען נישט געמאַכט.

קורץ, איך בין אויפגעטרעטען שבת אָווענד אין „מיין ווייבס מאַן" (שפּעטער „סעמקע לין") דער ערפאָלג איז געווען אַזאַ, אַז די שפּעטערדיגע פאָרשטעלונגען זענען געווען אויספאַרקויפט. לאָדזער יודען זענען טאַקע געקומען אין טעאַטער. אין אָוונט פון דער פּרעמיערע האָט דאָס „אַפישען-יונגעל" — אַ גרויסע פּערזענליכקייט אין יודישען טעאַטער — אָפּגעגעבען אַ טעלעפאָנישען בעריכט דעם דירעקטאָר עפּעלבערג אין וואַרשע.

אויף מאָרגען, מ'קלאַפּט אין מיין טיר. ס'איז פריה. ווער קען דאָס זיין?

— ווער איז?

— איך עפּעלבערג.

— איהר?

— איך בין אייך געקומען איינלאַדען צו מיטאָג.

— צוזאַמען פון וואַרשאַ? — האָב איך מיט הנאה געשמייכעלט.

— צוזאַמען פון וואַרשאַ.

איך האָב זיך אַביסעל געלאָזט בעטען. מיין בעשיידיגונג האָט געוואָלט סאַטיספאַקציע, אָבער ענדליך איז מען אַוועק עסען. ביים טיש איז געשלאָסען געוואָרען אַ צווייט געשעפט. עס איז געווען קענטיג, אַז איך האָב אין לאָדז אויסגעהאַלטען דעם עקזאַמען און איך בין געווען „ווערט" אויפצוטרעטען אין גרויסען וואַרשע. איצט האָט מיך שוין מיין דירעקטאָר נישט אָנגעקוקט אַזוי מיסטעריעזליך און ער האָט מיך אַנאָנסירט אין וואַרשע.

ד"ר פּאָול באַראַטאָוו צו גאַסט אין לאָדז

דער גרויסער קינסטלער הויבט אן זיינע גאַסטשפּילען אין יודישען טעאַטער

היינטיגען פרייטאָג הויבען זיך אין לאָדז די גאַסטשפּילען פון בעריהמטען אַרטיסט ד"ר פּאָול באַראַטאָוו.

באַראַטאָוו איז געקומען אויף דער יודישער ביהנע פון רוסישען טעאַטער, וואו ער איז געווען זעהר אָנגעזעהענער דראַמאַטישער אַרטיסט. ד"ר באַראַטאָוו האָט געשפּילט אין מאָסקווער קינסטלערישען סטאַניסלאַווסקי-טעאַטער, אין דעם מאָדערנסטען און בעסטען דייטשען פּיסקאַטאָר-טעאַטער אין בערלין, און אין יודישען קונסט-טעאַטער פון מאָריס שוואַרץ אין ניו-יאָרק.

זייט אַ גרויסע צייט שפּילט באַראַטאָוו אין פּוילען אין וואַרשע, וואו ער האָט געשפּילט איז פאַר אַמהאַרציגסטען אויפגענומען געוואָרען דורך דער גאַנצער קריטיק פון דער הויפּטשטאָט און דורך דעם גרויסען יודישען טעאַטער-עולם, וועלכען ער האָט אויפגעטרייסעלט פון דער רעזיגנאַציע און ספקות וועגען יודישען טעאַטער.

פּאָול באַראַטאָוו וועט אויפטרעטען אין לאָדז אין אייראָפּעאישען און יודישען דראַמאַטישען רעפּערטואַר. די פּראָבען האָבען זיך שוין אָנגעהויבען.

נעכטען האָט דער גאַסט, קינסטלער באַראַטאָוו בעזוכט אונזער רעדאַקציע און זיך אַדורכגעשמועסט וועגען אַקטועלע יודישע טעאַטער-ענינים.

דער חשוב'ער גאַסט וועט זיכער האַרציג בעגריסט ווערען דורך דעם יודישען טעאַטער-פּובליקום.

בערנאַרד שאָו קיבעצט זיך אויז דעם עולם אין אַ קלאַנג-פילם

דער בעריהמטער ענגלישער דראַמאַטורג און סאַטיריקער אַמוזירט דעם עולם איז ניו-יאָרקער טעאַטער

אין עטליכע קינאָס אויף בראָדוויי ווערט געוויזען אַ קורצער קלאַנג-פילם מיט דעם בעריהמטען ענגלישען דראַמאַטורג, בערנאַרד שאָו. דער גאַנצער פילם בעשטעהט פון אַ קורצער רעדע וואָס דער וועלט-בעריהמטער הומאָריסט האַלט. שאָו זעהט אויס צו זיין זעהר לוסטיג און געזונט און פאַרגעסט נישט צו דערמאָנען דעם עולם אַז ער איז 74 יאָהר אַלט. דאָס איז די רעדע וואָס ער האַלט:

„ליידיס און דזשענטעלמען, וואָס מאַכט איהר? אָט בין איך. גאָר אין מאַלווערן און אָט זייט איהר דאָ און איהר האָט מיך, אַ דאַנק אַ פאָטאָגראַפיע וואָס רעדט צו אייך. דאָס איז איינע פון די וואונדער פון דעם קלאַנג-פילם. ער פאַראייביגט אונז אַלעמען אויף אַזאַ אופן וואָס איז אַמאָל געווען אומעגליך, הלואי אָבער וואָלט ער געקאָנט אייך ברענגען נישט נאָר מיין בילד, נאָר אויך די פרישע לופט וואָס איך אָטעם איצטער אריין (ער אָטעמט לאַנג און טיף).

„מען האָט נעכטען ביינאַכט אויפגעפיהרט מיינע אַ פּיעסע. די אָוואַציעס זענען געווען מורא'דיגע. דאָס איז געווען (די פּיעסע) אַ [illegible]ישע, אַ נייע, אַן אָריגינעלע זאַך. איך האָב די פּיעסע אָנגעשריבען מיט אַכט און דרייסיג יאָהר צוריק. איהר פאַרשטעהט, דעם סוד פון דעם איז וואָס איך בין געבוירען געוואָרען מיט פופציג יאָהר פאַר מיין צייט, איך בין איצט 74 יאָהר אַלט. קאָנט איהר אַלזאָ פאַרשטעהען, אַז איהר הויבט ערשט אָן מיך אָנצויאָגען. די אַלע אַלטע פּיעסען מיינע, וואָס איך האָב שוין פאַרגעסען און וואָס זענען שוין אַלט געבאַקען פאַר מיר, זענען צוגעפּאַסט פאַר אייך. איך פיהל זיך ווידער ווי אַ קינד ווען איך הער זיך צו זיי צו איצט.

„שוין אַ צייט לאַנג ווי איך פּלאַנעווע צו ביי-טען מיין אויסזעהען. איך רעכען אָפּצופאַרבען דאָס אַלץ (ער ווייזט אָן אויף זיין באָרד) און אָט דעם פּראַכטפולען שטערען מיינעם, וועלכען איהר אַלע בעוואונדערט איצט און אויף וועלכען זיי זענען אַלע שרעקליך איפערזיכטיג דאָ אין סטראַטפאָרד, וועלכע געפינט זיך גאָר נישט וויט פון מאַלווערן. איך דענק, איך וועל דאָס אַלץ (מיינענדיג זיין באָרד און קאָפּ האָר) אַרומשניידען אַביסעל און איהר וועט זעהען ווי יונגער איך וועל אויסזעהען. און ווען מיין שטערען פאַרשווינדט (טוט אָן זיין הוט), איהר זעהט, און ווען איך גלייך אויס אַביסעל מיינע פּלייצעס — איצט, זעהט איהר, זעה איך אויס כמעט אַזוי ווי אַ יונגערמאַן פון 62 אָדער 63 אָדער אַנ'ערך אין דעם עלטער, און דאַן בין איך צוגעפּאַסט פאַר מיינער אַנ'אַמאָליגער פּיעסע.

„צוריקגערעדט, האָט איהר אפשר נישט געצאָהלט קיין געלד פאַר דעם, איהר האָט בעצאָהלט געלד כדי צו זעהען דעם שעקספּירישען שטערען מיינעם, איז אָט האָט איהר איהם (טוט אויס זיין היטעל). איהר וועט בעמערקען ווי אַזוי מיינע האָר זענען פאַרקעמט. עס נעמט מיר 20 מינוט יעדען אין דער פריה צו פאַרקעמען די האָר אַזוי — צו פאַרקעמען זיי אַזוי אַז איהר זאָלט זיי קאָנען בעוואונדערען. די האָר העלפען שטאַרק אַרויס מיין רעפּוטאַציע אַלס אַ פּיעסען-שרייבער.

„אָט אַזוי, ליידיס און דזשענטעלמען, זעהט אויס מיין פּראָפיל. (שטעלט זיך מיט איין זייט פּנים צום עולם). איך האָב צוויי פּראָפילען און מען האָט מיך געבעטען, איך זאָל ווייזען ביידע. וועט איהר אַזוי גוט זיין און צוקוקען זיך אין טויטער שטילקייט ווי איך דרעה זיך אַרום פון איין פּראָפיל צום צווייטען? (דרעהט זיך אויס) ווי געפעלט עס אייך?

—III—

„אַררט" קאָן איצט האָבען די גרעסטע אַרטיסטישע אַמביציעס

פון דר. ווילהעלם פאַלעק.

„אַררט" לעבט און ענטוויקעלט זיך, ערשט נישט לאַנג זענען ד יפריינד פון דער דאָזיגער קינסטלערישער און קולטורעלער פּלאַצובקע געווען בעאונרוהיגט, ווייל עס האָט זיך אויסגעדוכט, אַז „אַררט" האָט אויפגעהערט עקזיסטירען און וועט נישט מעהר אויפשטעהען תחית המתים.

אונפאַרזיכטיגקייט, אָדער לייכטזין, האָט געשטויסען עטליכע מיטגלידער פון „אַררט", מיט'ן אויסגעצייכענטען קינסטלערישען לייטער משה בראָדערזאָן, אויף נישט קיין ריכטיגען וועג אין משך פון אַ קורצער צייט. איך האָב געהערט צו די, וועמען עס האָט טיף וויי געטאָן, אַז „אַררט" פאַלט, און לאָזט זיך, אויף דער ליביע פון ביליגע פאַרוויילונגען און לייכטע עפעקטען. איך האָב דאַן געגעבען דעם אויסדרוק פון אינערליכען בעדויערען, וואָס כ'האָב אין פאַריגען סעזאָן נישט געשריבען אַ וואָרט וועגען „אַררט", און ענדער צוליב ביינגיריגקייט ווי צוליב געברויך, האָב איך דאַן אַריינגעקוקט אין דעם טעאַטער.

איצטער, צום בעזוכען „אַררט" בין איך געגאַנגען צום ערשטען פּראָגראַם מיט אַ קלאַפּענדיג [illegible], איך האָב מורא געהאַט, אַז בשעת דער טאַב־ [illegible] דער פּראָווינץ און נאָך דעם נישט־ ריכטיגען וועג אין לאָדז, איז דער שטאַרקער און קרעפטיגער ווייַן, זויער געוואָרען.

אַרויסגעשטעלט האָט זיך אָבער, אַז דער ערשטער פּראָגראַם איז געווען אַ ליבער, געשמאַקער און אויסגעצייכענטער ווייַן. די אויספיהרונג פון איניגע נומערן איז נישט געשטאַנען אויף דער געהעריגער הויך, נאָר ס'רוב מיניאַטורען האָבען אָנגעוויזען דערויף, אַז נישט נאָר, וואָס „אַררט" בעציהט זיך ערנסט צו דער קונסט, נאָר, אַז דאָרט ברענט אַ פלאַם און עס זענען פאַרהאַן רייפע טאַלענטען. איינציגע סצענעס זענען טרעפליך און גלענצענד אויסגעפיהרט געוואָרען.

אויב מען קאָן דעם ערשטען פּראָגראַם עטוואָס פאַרוואַרפען, געהער שוין דערפאַר דער צווייטער פּראָגראַם צו איינעם פון די בעסטע פּראָגראַמען, זינט „אַררט" עקזיסטירט. נישט בלויז פאַר פיינשמעקער, נאָר אויך פאַר'ן ברייטען עולם, „אַררט" האָט זיך בעוויזען אַמבעסטען מיט זיין טראַדיציע און געפינט זיך אויף דעם ריכטיגען מהלך פון זיין ענטוויקלונג.

דאָס דאָזיגע טעאַטערל שפּאָרט נישט קיין שום אָנשטרענגונגען, כדי אויפצולייכטן מיט דער שיין פון אמתער קונסט. עס מאָהלט ביי זיי ברוינער, וועלכער איז אַזוי גייסטרייך און איז אַזוי פעהיג צו פאַרקערפּערען זיינע איינפאַלען אין סינטעטיש-אַרכיטעקטאָניש מאַלערישע פאַרקירצונגען, די פּלאַסטיק פיהרט אַזאַ בעדייטענדע פאַך קראַפט ווי אירענאַ פּרושיצקאַ. דער ליטעראַרישער לייטער איז פול מיט פרישער פּאָעטישער קראַפט און איז דורך און דורך טעאַטראַליזירט — דאָס איז בראָדערזאָן.

די אַרטיסטען לעגען אַריין אין זייערע קרעאַציעס זעהר פיל ברען. צוליב דעם אַלעם האָט „אַררט "רעכט אויף הויכע אַרטיסטישע אַספּיראַציעס

אין צווייטען פּראָגראַם האָבען דעם איבערגעוויכט די נומערן, וואָס שפּרודלען מיט פרעהליכקייט און לעבען, נישט אַריינגעהענדיג אין בעהענטערען אַנאַליז פון די בעזונדערע מיניאַטורען פון וועלכע עטליכע צייכענען זיך אויס מיט ריטם און חן. אַלע בעזיצען אַ בעדייטענדע טעאַטראַלען ווערט—וויל איך כאָטש עטליכע ווערטער זאָגען וועגען די אויספיהרער.

איך מוז דערמאָנען וועגען דעם, אַז שיינע מרים האָט אין פּלאַסטישען טאַנץ אַריינגעפיהרט ס'גאַנצע פּובליקום אין אמתען ענטוזיאַזם, דאָס איז געווען אַ סימפאָניע פון הערליכע בעוועגונגען.

פיל מיט דראַמאַטישער עקספּרעסיע, האָט זיך שיינע מרים אַרויסגעוויזען אין דער סצענע „באַך האַלבער נאַכט".

אַלץ שטאַרקער טרעטען אַרויס די גאַנץ פיינע אַרטיסטישע וואַלאָרען פון אָלאַ שליפּקאָוויטש, ביי וועלכער עס לייכט נעבען דעם יוגענדליכען כשוף אמת'ער טאַלאַנט.

מרים דאָלסקאַ איז בעגאַבט מיט אַ שעהנער שטימע, מיט וועלכע זי אָפּערירט הערליך.

לאַלאַ זילבערמאַן, וועלכע האָט אין פאָריגען פּראָגראַם מיט אַזאַ מייסטערהאַפטיקייט אימיטירט די אָרלעסקאַ, האָט גאָר נישט פאַרלוירען פון איהר טאַלענט.

דער מענער-פּערסאָנאַל האָט געפונען אַ רייך־פעלד זיך צו בעווייזען, אַנ'אמתער נחת איז דער צוזאַמענשפּיל און טעמפּעראַמענט פון דזשיגאַן, גאָלדשטיין, שוהמאַכער און ריינגלאַס, דאָס זענען באמת ראַסען מיניאַטוריסטען.

צו דער דאָזיגער מדרגה פון שפּילען זענען נאָך נישט דערוואַקסען אַלטמאַן און שיפּער.

דער רעזשי וואָלט איך געעצהט נישט צו פיל אָנשטרענגען די שטימען ביי די אַרטיסטען. אַ רייכע מאָדולאַציע פון דער שטים, פון דעם איידעלסטען טאָן ביז דעם שטאַרקסטען טעמבער, וואָלט געווען זעהר געווינשען.

„אַררט" געפינט זיך איצט אויף אַזאַ מדרגה פון ענטוויקלונג, אַז ער וואָלט בעדאַרפט זיך אַ נעם טון אויסצופיהרע זאַכען, וועלכע פאַרלאַנגען גרויסע מיה. קודם כל דרוקט „אַררט" אויס די בענקשאַפט פון יודישען גייסט, נאָר דאַרף נאָר שטרעבען צו אַזעלכע שווערע, אָבער דאַנקבאַרע אינסצינירונגען ווי למשל „די גלאָקען" פון עדגאַר פּאָ, ס'געשפּרעך פון וואַלד־ציידע מיט ד יוואַלד־פייגעל און וואַלד חיות פון רידעלס „פאַרכּישפטען ראָד". אָדער גאָר די זעהר מוזיקאַלישע סצענע בעת'ן בויען דער גלאָקען־קירך פון „פאַרזינקענעם גלאָק" האופּטמאַנס א. אַ. וו.

„אַררט" קאָן יעצט האָבען די העכסטע אַרטיסטישע אַמביציעס.

—000—

אין אפגרונט

סענסאציאנעל-עראטישער ראמאן (12

דער געראנק, אז אין דער צייט פון זיין ליצע האט זי נאך אלץ בעזוכט דעם ארעסטאנט, האט איהם געערגערט צום טויט. אבער דער לעצטער בריף, וועלכער איז פערבונדען געוועזן מיט א בלויער לענטע, און איז געווען פערשריבען פון א פרויען-האנדשריפט, האט צוריסען זיין גאנצע געדולד, און ער האט ארויסגעשאסען מיט זיין גאנצען צארן.

דער בריף האט זיך אנגעהויבען מיט די ווערטער:

„איך בייט אום מיין קלייד נאכ'ן ערשטען נעכט, קום אין מיין צימער"...

זשאן האט אין אנהויב נישט פערשטאנען, וואס דאס מיינט, אבער ווען זי איז געפאלען פאר איהם אויף דער קני, האט ארויסגעריסען דעם בריף פון זיינע הענט, און האט איהם אריינגעווארפען אין פייער, בעת איהר פנים איז געווען רויט פון שאנד און פון די פלאמען, האט ער פערשטאנען, וואס פאר אן איינלאדונג דאס איז געווען, ער האט איהר דעריבער א שליידער געטון פון זיך ווי מען שליידערט אוועק א שרץ, און האט אויסגעשריען:

— לאז מיך צרוה, בעריהר מיך נישט, עס איבעלט מיך פון דיר!

זי האט אויסגעשריען פון וועהטאג, אבער איהר געשריי האט זיך נישט געהערט צוליב א שטארקען דונער, וואס האט א קלאפ געטון. אין דער זעלביגער מינוט האט א פלאם א שפאר געטון אין צימער, פאני האט א שפרינג געטון מיט א געשריי „פייער!" און האט ארויסגעגאסען די פלאש וואסער אויף די פאפירען, וועלכע האבען זיך אנגעצונדען און האבען פערשפרייט דאס פייער ארום דעם צימער.

דאס האט נישט געהאלפען, זי האט געכאפט מעהר וואסער, אבער ווען זי האט דערזעהן, אז זי קאן נישט איינלעשען איז זי ארויסגעלאפען אויפ'ן באלקאן און האט געשריען:

— פייער! פייער!

די שכנים און פייערלעשער זענען אנגעקומען און האבען דאס פייער פערלאשען.

ווען די שרעק איז פארביי, דאס פייער איז פערלאשען געווארען. דער עולם אין גאס איז זיך צוגאנגען די שכנים האבען זיך איבערצייגט, אז עס איז מער נישטא קיין געפאהר און זיי זענען אריין אין זייערע צימערן, — זענען די צוויי ליבהאבער געשטאנען אין מיטען צימער צווישען וואסער און בלאטע און די אויסגעווארפענע מעבעל.

עס האט זיי איצט געפעהלט דער כעס אנצופאנגען אויף דאס ניי דעם קריג. און עס האט זיי אויך געפעהלט דער מוט צו ברענגען ארדנונג אין צימער.

א געוואלד-ריס איז אין דעם אוועגד געמאכט געווארען, אבער זיי האבען איצט דורכגעלאזען, און זענען אוועק און האבען די נאכט פערבראכט אין א האטעל.

פאני האט אומזיסט פערברענט איהרע בריף, ווערטער און פראזען, וועלכע ער האט אין זיי געלעזען זענען געבליבען פעסט אין זיין קאפ און האבען איהם נישט געגעבען קיין רוה.

די געליבטע, וועלכע זיין פאני האט געהאט. זענען געווען כמעט אלע בעריהמטע מענער.

די נעמען און בילדער פון די ליבהאבער האט ער געזעהן כמעט אומעטום.

ווען ער האט פערבראכט אין א געזעלשאפט האט ער געהערט זייערע נעמען און זייערע וואונדען פלעגען זיך ווייטער עפענען.

די וואונדען האבען געבראכט דערצו, אז ער האט אנגעפאנגען בעסער צו זעהען און בעסער צו פערשטעהן.

ער האט אנגעהויבען צו בעמערקען, אז פאני בענוצט נאך פיל סמנים פון איהר אמאליגען לעבען.

ער האט אויך בעמערקט, אז זי האט פון יעדען געליבטען זיך אויסגעלערענט א מינע, אדער א ווארט: זי האט בעוועגט מיט איהרע פינגער ווי א סקולפטאר, זי האט געצויגען איהרע ווערטער ווי א שרייבער און א פאעט, און זי האט קריטיקירט זאכען, ווי א ליטעראט.

ער האט זיך ארומגעזעהען, אז זי איז גאר-נישט אזוי געבילדעט, ווי ער האט געמיינט, נאר איינפאך זי איז אנגעשטעקט מיט בילדונג פון די געבילדעטע לייט, מיט וועלכע זי האט פערקעהרט.

אבער פאני האט פערשטאנען איהר ראלע און האט געוואוסט, ווי צו האלטען דעם יונגען מאן, וועלכער איז געווען יונגער פאר איהר מיט צעהן יאהר און נאריש אין אזעלכע זאכען.

זיי פלעגען זיך אפט קריגען, אבער ווען זיי זענען געווען גוט, פלעגט זי זאגען: „דזשאיס ראמאנען וויל קיינער אין האנד נישט בעהמען, מען פערקויפט זיי פאר א דריטעל פרייז און זיי וואלגערן זיך ביי די בוכהענדלער. קאדעל איז אן אלטער נאר, וואס דרעהט זיך דעם מח, פאר-וואס קיינער ליבט איהם נישט. דאס פערד איז שוין אהן ציינער, ער קייט, ווי א באק, ער האט מעהר נישט קיין טאלאנט, זיינע סטאטועס לאכט מען איצט אויס".

די רייד וועגען די אמאליגע געליבטע, די קריטיק פלעגט בערוהיגען דעם יונגענמאן, וועלכער האט נאך נישט געקאנט די וועלט און די מיטלען, וואס אזא ספא קאן אויסטראכטען.

דער איינציגער מאן, וועלכער איז נישט ארויס פון זיין זינען איז געווען פלאמאנט, דער פערברעכער.

וועגען איהם האט ער קיין אנדער זאך נישט געוואוסט, אויסער דעם, אז ער איז שעהן. אז זי האט איהם גערופען „מיין טייערער"! אז זי איז איהם געגאנגען זעהן אין געהיים, און אז ער פלעגט אנפאנגען צו רעדען וועגען איהם שלעכטס, פלעגט פאני אפקעהרען איהר קאפ און נישט ענטפערען א ווארט.

(פארטזעצונג קומט).

דער לאדזער! (א פאריזער עמיגראנטן-בילד)

פארנאכט. אין רעסטאראן איז האלב-טונקעל. די טישטוכער זענען שוין צולייגט, גאלדעלע, א קליין ווייבעל פארעט זיך ביים הויכ'ן בופעט מיט פארשפייזען און אין ווינקעל זיצען נאך די עטליכע געסט פון מיטאג. דער לאמפ איבער זיי איז אנגעצונדען און גלאנצט אין די לעדערנע מאנטלען. קארטען געהען פון האנד צו האנד.

פון צייט צו צייט רייסט עמיץ אוועק דעם קאפ פון שפיל און קוקט אויפן וואנד-זייגער.

— דער „שווארצער שלמה" איז נאך אלץ נישטא?

אדער:

— איין ניינציגער, גאלדעלע...

און ווייטער געהט די קארט פון האנד צו האנד.

דער זייגער רוקט זיך. אין א ווינקעל פון בופעט שלאגט: — דין... דין... פיער!

די קארטען בלייבען אין די הענד האלב אפגעדעקט.

— ער איז נישטא!..

— פערלאז זיך אויפ'ן „שווארצען שלמה". עמיץ רעדט מיט שרעק:

— די בראך איז פערטיג, אפשר דארף מען חתונה האבען?..

— ציטער נישט, מאליר גוט.

— איין ניינציג, גאלדעלע...

— מאליר גוט, ציטער נישט, צולייגער!

מען שפילט ווייטער.

דאס קליינע ווייבעלע פארעט זיך ביים בופעט. ביי יעדען טאקסי וועלכע פאהרט דורך, גיט זי א קוק דורכ'ן פענסטער.

— גיסען זי אן א פאר גלעזלעך, גאלדעלע.

די שותפים טרינקען אויס.

דער זייגער קלינגט פינף.

— וואו קען ער זיין?

מען שפילט ווייטער.

גאלדעלע קוקט אלעמאל דורכ'ן פענסטער, מיטאמאל גיט זי זיך א שאר צו צו די שפילער.

— דער „שווארצער שלמה" איז דא!

און זי גיט גלייך צו: —

— מיט דער כלה...

ווערט חברה בייז. דער עלטסטער קלאפט מיט אין טיש:

— א פאיא זוכט עס!..

און ביטערע קללות נעהמען זיך שיטען אויף שלמה'ן מיט דער כלה. נאר באלד עפענט זיך די טהיר, און אלע ווערען אנטשוויגען. עס געהט אריין די כלה. א נידריגע, א דיקע מיט א ווארשאווער פאקענעם מאנטעל און שווארצע ברענענדע אויגען. די שפאנישע פאה'לעך הייט ארויסגעבויגען איבער די ווייסע באקען. די דיקע פיס שווימען אריבער פון די ענגע לאטשען.

דא קומט שוין אויך אריין דער „שווארצער שלמה". הויך, פעסט און מיט א ביינערדיג פנים פון שפילערס. די קין באקען טרוקען ארויסגערוקט, די נאז אביסעל פלאטשיק און די ליפען דין און נערוועז. ביידע אויגען לויפען אונטער די שווארצע ברעמען, און דאס ציגארעל שטעקט אויסגעלאשען איבער דעם הארטען טונקעלען פנים. זיין לעדער-נער מאנטעל איז צעשפילעט און דער זומערדיגער „פשטרייפטער" העלער אנצוג הענגט אביסעל צו קורץ איבער די געלע פערשמירטע שיך. שלמה'לע טוט אויף זיין קאפעלוש'ל, שמייכעלט אהן א חרם.

אלע שווייגען בייז. פערגוטספערט ער זיך מיט'ן שמייכעל:

— איך האב געטראפען מיין כלה, בין איך מיט איהר אוועק אויף די קורסען... און באלד גיט ער צו:

— עס איז מעהר גארנישט צו מאכען...

— האסט נישט בעזארגט?..

— ניין...

— וואס זשע וועט זיין מיט'ן לאדזער?

— מען וועט איהם זאגען, אז עס געהט נישט.

— און זיין געלד?

— פערפאלען... קוועטשט שלמה'לע מיט די אקסלען... און גיט נאך צו:

— איך האב מעהר גארנישט... איך האב פערשפילט... קיין איין פערדעל מיינס איז נישט אנגעקומען, דאס פערדעל פון יענעם זונטאג האט היינט גענומען 76.

... אזוי? — געדענקט שוין קיינער נישט פונ'ם לאדזער.

— יא... 76 פונאנק פאר 5... טרינקסט עפעס? פרעגט ער דער כלה.

— יא... איין טייה!

די שותפים צוזעצען זיך ארום טיש מען רעדט שטיל. שלמה'לע וויל גיך פטור ווערען, ענט-פערט הויך: — „רעיעל ווי גאלד"! און זעצט זיך צו צו דער כלה בעזונדער. ער קוקט איהר פעסט אין די אויגען און צינדט אן דעם פערלאשענעם ציגארעל.

באלד עפענט זיך די טיר. עס קומט אריין א נידריג דערשראקען יודעל, נישט ראזירט, מיט א נייעם קאפעלוש. א פרישען פאלטען און צו-דרעהטע שיך. געהט גלייך צו די שותפים.

— נו? פערטיג? —

קיינער ענטפערט נישט.

דערפיהלט גלייך דער יוד, אז עס איז שלעכט און אויף זיין נישט ראזירט פנים צולעגט זיך א אומגעוועהנליכע שרעק, אז מען מיינט, אט, אט, צוויינ'ט ער זיך. ער וויל עפעס זאגען, שרייען, נאר ער קען קוים אויסשטאמלען:

— נו... וואס... גארנישט?

שווייגען אלע. בלויז שלמה'לע זאגט אזוי איז דער וועלט אריין: —

— אז מען קען גארנישט אויפטון איצט... אז עס געווארען ביטער...

— אי, — פערקלעמט עס דעם יודען פאר'ן הארצען — איך האב זיך דאך אינגאנצען צובראכען... וואס זאל איך א צט טון?..

— וואס זאלען מיר אייך טון?

— גיט מיר אפ מיין געלד.

— וואס? — גיבען זיך אלע א שטעל פון די ערטער.

— מיין געלד... מיין לעצטען גראשען...

— קיין געלד גיט מען נישט צוריק.

— איהר זענט דאך יודען... בעט זיך דער לאדזער.

— עס האט אונז אויך געקאסט.

וויל דער יוד זיך צושרייען. נאר מען גיט איהם א ציה פאר'ן ארבעל:

— שווייג! — מען געהט! — די טיר פון רעסטאראן עפענט זיך פאמעליך. אלע אויגען הענגען אויפן טיר. אלע שווייגען. עס רוקט זיך פאמעליך אריין דער „בלינדער ליטוואק" מיט א פעקל אונטערן האנד און צווינגט זיך גלייך ביים טיר:

— זאקען, סקארפעטען ווער דארף?

דערפרעהט זיך די כלה מיט איהם און קיי-נער וויל מעהר נישט רעדען מיט'ן לאדזער, וועל-כער שטעהט א פערצווייפעלטער מיט פולע אויגען שרעק און טרעהרען. דער „שווארצער שלמה" וויל געפעלען דער כלה, רעדט ער איהר איין:

— קויף, קויף א רחמנות אויף א בלינדען!

קויפט זי און דער „בלינדער ליטוואק" דאנקט און פיהלט נאהענט א פרעמדען לעבען זיך. שטרעקט ער פארזיכטיג אויס צום לאדזער א פאר זאקען:

— קויפט ביי מיר... איהר זענט דאך א יוד.

טוט דעם לאדזער אזוי וועה דאס הארץ, ער קען מעהר זיך נישט איינהאלטען און ער רופט זיך אפ:

— אנדערע קויפען שוין פאר מיין געלד.

שפרינגט די כלה אויף גרייט איהם צו דראפען. זי גיט א געשריי: — שוויג, דו נארישער לאדזער! און גיט איהם א שמיץ מיט די נייע זאקען אין פנים. נאר דער לאדזער שוויגט שוין נישט מעהר. ער איז איצט אינגאנצען צובראכען, אינגאנצען פערלוירען, פיהלט ער ווי עס איהם שוין אלעס גלייכגילטיג. אין לאדז שלאפט איצט זיין ווייב און קינדער אהן בעטגעוואנד, און דאס געלד פונ'ם פערקויפטען בעטגעוואנד האט מען ביי איהם איצט צוגערויבט און געקויפט זאקען דער-פאר — די זאקען! — גיט ער א ריס דער „כלה'ס" זאקען און גיט זיי א שליידער אין מיטען רעסטא-ראן — רויבער! מערדער! — קלאפט ער מיט'ן פויסט אין טיש. — מיין געלד! מיין ארים געלד! נאר די שותפים שטעהען שוין אלע ארום איהם, אלע הויכע, שטארקע, בייזע ווי גזלנים גרייט איהם צורייסען און איינער רעדט אזוי שטיל, א ביסל גיפטיג:

— לאדזער, נאך איין ווארט און...

און דער „שווארצער שלמה'לע" גיט ווייך צו איהם א וואונק:

— קומט ארויס, מען וועט זיך פערגלייכען...

געהט דער לאדזער איהם נאך. געהט דורך איין גאס א צווייטע און ביידע דרעהען זיך אריין אין א ליידיג הינטערגעסעל.

— וואו פיהרט איהר מיך?..

— דא, דא — גיט שלמה'לע א ווייז און מיט אמאל נעמען פאלען אויפ'ן ארימען לאדזער שווע-רע פויסטען. איין קלאפ נאכ'ן אנדערען. דער ארי-מער יוד וויל שרייען, וויינען, נאר באלד ליגט ער אין דער בלאטע אונטער א האגעל פון קלעפ — נא דיר געלד! — נא דיר צוריק געלד! — פא-לען פויסטען פון אלע זייטען.

* * *

אז דער לאדזער הויבט זיך אויף זעהט ער מעהר קיינעם נישט ארום זיך. פון נאז רינט איהם בלוט. ער וויל לויפען פערקלאגען זיך נאר ער דערמאנט זיך ווי אומבעשיצט ער איז און, אז קיי-נער טאר איהם נישט זעהען. נעמט ער שטיל שא-רען זיך אהיים. אלעס טוט איהם וועה און אין קאפ רוישט א ביטערע, א פערצווייפעלטע שכרות — וואס טוט מען? וואוהין געהען איצט? דער-פיהלט ער זיך ווי א אומבעשיצטע, ארימע חיה, וועלכע יעדער איינער פערטרייבט! היינט און מארגען און נאך א סך, א סך נעכט וועט זיין ווייב און קינדער שלאפען אין דער קעלט, אהן בעט-געוואנד און די קליינע מיילעכלעך וועלען נישט אויפהערען בעטען דער דארער הונגעריגער ווייב;

— ברויט, מאמע, ברויט! — און ער וועט דא אין פאריז וואלגערן זיך א בערויבטער, א צושלאגע-נער, א הונגעריגער מיט צוויי פעסטע הענד צו ארבייטען! און ער קען אפילו נישט ווי דער לעצ-טער צושלאגענער הונט אויסיאמערן זיין צער און ווייטאג. פון אלע זייטען געטריבען, פערפלאנטערט אין נויט, אין עלענד און הונגער און אין די הענד פון ביטערע גזלנים, וועלכע דארפען געלד אויף זאקען פאר זייערע „כלות". קען דער ארי-מער יודישער וואגלער מעהר נישט שווייגען ער וויל שרייען, בייטען — נאר ווען? — זיצט ער אויפ'ן באנק א צובראכענער אן'אנגעשלאגענער, און עס בעפאלט איהם ווייטער די שרעק: — טאמער פרעגט מען ווער ער איז? — הויבט ער זיך אויף און שלעפט זיך אוועק ערגיץ איבער פאריז. ביז ער קומט צום ליידיגען שטילען ברעג פון דער סען. דערפיהלט ער ווי די פיס ברעכען זיך איהם אונטער און ער פאלט צו א מידער צו דער דער שטיינערנער באריער. ווי א גע-רודפטע, געשלאגענע חיה קוקט ער שטום אויפן וואסער און אין זיינע אויגען צינד זיך אן א ביטערער צארן צו אלעמען: — פארוואס? פארוואס קומט מיר אזוי פיל ביטערניש? — דאס וואסער שטראמט שנעל און שטיל און ער ליגט א דער-שלאגענער אהן כוחות איבער דעם שטיינערנעם אנלעהן. אין האלז נעמען צאפלען שטילע ספאז-מען, ער וויל אויסשרייען צו זיין ווייב און קינ-דער, פערענטפערען זיך פאר זייער הונגער און פאר דעם צוגערויבטען געלד פונ'ם בעטגעוואנד, נאר ער רייסט זיך בלויז ארויס אינ'ם איינזאמען פאריזער ווינקעל, ווי א שווערער זיפץ, ווי א זי-סער אויסליידענדער בלוט-שטורץ א ווארט פון פער-געסענע, אמאליגע קינדער יאהרען:

— מאמע, מאמע!

י. האפסקי

קאַנסום

בײַ דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור"

54 ראַקיטשינער 54

עמפפעהלט אייגענע סחורות, זאווי פון אַנדערע ערשטקלאַסיגע פאַבריקען

צו געבויגע פאַבריקס-פרייזען

רעשטלעך, סעקונדא, בראַקען, באַרכאַנען, פלאַנעלקעס און אַנדערע ווידזעווער סחורות

דאַמען-וועש	שטרימפּ fil d'ecosse, זייד	זעמטל, גאַלאַנטעריע-וואַרען
מענער-וועש	שקאַרפּעטען	מענער-אַנציגער
וואָלענע דאַמען-סחורות	הענדשקעס	מענער-פּאַלטאָנס
וואָלענע מענער-סחורות	שיך	קאָלאָניאַל-וואַרען
זיידען-וואַרען גרויס אויסוו.	באַטען און קאָלאָשען	דערגעהרונגס-וואַרען

מיר בעטען די ג׳ קונדשאַפט צו בעזוכען אונזער
נײַ-ערעפענטען, דעם רייך-פערזעהענעם קאַנסום

דאס קויפען פערפיכטעט נישט

54 ראַקיטשינער 54

צופאַהר מיט די טראַמווייען 10 און 16

נערוועזע

שטאַרבען יונגערהייט!

צי האָט איהר ווען נישט איז בײַ זיך בעמערקט איינעם פון די פאָלגענדע סימנים פון דער אַנקומענדער נערווען-ערשעפּונג!

לייכטע אויפגערעגטקייט, שלעכטע שטימונג, ציטערן פון די גלידער, אומרוהיגקייט, האַרץ-קלאַפּונג, אַטאַקען פון קאָפּ-שווינדעל, שרעק-געפיהל, שלאָפלאָזיגקייט, שווערע חלומות, אַטראָפיע פון איינצעלנע קערפּער-טיילן, שרעקהאַפטיגקייט, ...

אַז איערע נערוועז זענען ערנסט אָפּגעשוואַכט און נויטיגען זיך אין קרעפטיגונג.

... לאָז איך איין מיר צו שרייבען. איך בין גערן גרייט

גראַטיס און פּאָרטאָ-פריי צו עוקלערן אייך אַן אַנאיינפאַכע מעטאָדע

...

Ernst Pasternack,
Berlin SO Michaelkirchplatz13
oddz. 343

אַפּאַרטער שטוב

אויף אַ פּראָצאָווניע ווערט פון זאָפאָרט געזוכט אין דער געגענד פון פּאָמאָרסקאַ — צעגעלניאַנאַ אַפּאַרטען פאַר „שטוב"

איבערצוגעבען

א געוועלב

אויף נאַרוטאָוויטשאַ גאַס אין בעסטען צענטרום שטאָט אויף וואָכען-געלד צו ערפאַהרען בײַ ליפּסקי צעגעלניאַנאַ 41 אין ווײַן-געשעפט.

קלאַנג-פילם-טעאַטער

„MIMOZA"

ul. Kilińskiego 178.

הײַנט צום לעצטען מאָל!

דער גרויסער קלאַנג-פילם

„האַדזשי מוראַט"

Iwan Mozżuchin

אין דער הויפּטראָלע. — אין דעם אויביגען בילד נעהמט אַנטייל

אַ גרויסער קינסטלער-כאָר.

קורצליך: „נח׳ס תבה" קורצליך:

אָנהויב 5.30, 7.30 און 9.15, שבת, זונטאָג און יום-טוב 3.30 נ"מ

אַ שטריקער

אונבעדינגט

אַ קוואַליפיצירטער

צו קראַפּט פע-דע ווערט פון זאָפאָרט

געברויכט.

צו ערפאַהרען קאָנסטאַנטינער 44, בײַ לויפער.

צוליב ליקווידאַציע

פערקויף איך די שענסטע

פּולאָווערס

ווי אויך אַנדערע סוועטער-אַרטיקלען צו די

ביליגסטע פּרייזען

בײַ ליבערמאַן

לאַגעווניצקאַ 10, פּראַנט

האַנד שפּולערס

ווי אויך

אַ שיק-יונגעל

ווערען געזוכט

בײַ מעשבערג

נאַוואָמיעסקאַ 26.

לאַנגיעריגער געריכטס-סעקרעטאַר

ערטיילט און ערלעדיגט אַלערליי

ביטעס, אַנקלאַגעס און קלאַוזולעס

ספּעציאַליסט אין מיליטער-ענינים.

ב. מאַז, 10 פּיעטריקאָווער 10

זיכערע הילף און אַ רפואה

אַהן אַ אָפּעראַציע, אָן בלוט, אַהן אַ מעסער און אַהן בלוט-פערגיסונג פאַר קראַנקע אויף קילעס פאַר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאַליקעס אין גוף פאַר הויקערס און פיס.

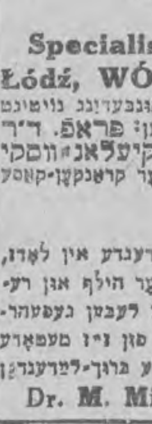

פערלאָזט אייך נישט, ווײַל דער ווינקעל-בראָך ווערט גרויס אַזוי ווי אַ מענשען-קאָפּ, אָדער אַזוי ווי אַ וואַסער-קאַן און עס פאַלט אַרײַן אין דעם בויך און דער קראַנקער איז אין אַ גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראַנדיג און שטאַרבט. ...

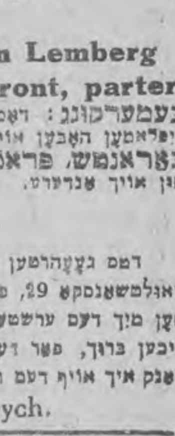

ברוך. אויך פאַר הויקערס ...

אָרטאָפּעדישע אַנשטאַלט

Specialist J. RAPAPORT Ortoped von Lemberg

Łódź, WÓLCZAŃSKA 10, tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: ... פּראָפ. ד״ר בּאַראַנש, פּראָפ. ד״ר י. מאַרישלער, פּראָפ. ד״ר בר. קיפלאַנאָווסקי ...

קינא-טעאַטער

ZACHĘTA

26 זגערזשער 26

הײַנט פּרעמיערע! הײַנט פּרעמיערע!

מעכטיגע דראַמע פון לעבען פון דער אַריסטאָקראַטיע און צירק-אַרטיסטען א.ג.

„דערנער-וועג פון גורל"

פילם פון פּרעכטיגען אינהאַלט און אויסשטאַטונג, האַלט דעם צושויער אין אונגעוועהנל. שפּאַנונג.

אין די הויפּט-ראָלען: אין די הויפּט-ראָלען:

Erna Morena i Paweł Richter

נעכסטער פּראָגראַם: „דער, וועלכער פערגיסט"

פערשטאַרקטער אָרקעסטער אונטער לייטונג פון ה׳ סטעפאַנסקי.

אָנהויב פון די סעאַנסען: אין געוו. טעג 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג.
שבת, זונטאָג און יום-טוב — 12 אַ זייגער בייטאָג.

דער זאַל איז גוט בעהייצט.

השבת אבדה

גייענדיג פון שיענקיעוויטשאַ ביז פּאָלודניאָוואַ האָב איך פערלוירען אַ פּעקעל מיט 3 פּאָקי-פעלעכלעך דער ערליכער פינדער ווערט געבעטען געגען בעלוינונג אָפּצוגעבען צו טאַראַנטשיק שיענקעוויטשאַ 67.

א געוועלב

מיט 2 שטיבען און קיך אין בעסטען פּונקט, געאייגנעט אויף יעדער אַרט אונטערנעהמונג איז פון זאָפאָרט איבערצוגעבען. צו ערפאַהרען פּיעטשאָוואַ 4 אין דער ביר-שענק.

Dr. N. HALTRECHT

ספּעצ.-אַרצט פאַר הויט און געשלעכטס-קראַנק.

נעמט אָן פון 8 ביז 9 פרי׳ה פון 12—3 נאָכמיטאָג און פון 8 ביז 9 אָוונט.

פּיעטריקאָווער 10

פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזען.

איינגעל

פון אַנשטענדיגע עלטערן איז נויטיג בײַ 1996

שטערן, קאָנסטאַנטינער 49 ח. 4.

Dr. ADAM

GROSGLIK

Al. Kościuszki 27
tel. 151-78

צוריקגעקעהרט

הויט און ווענערישע קראַנקהייטען און ליכטהיילאַנשטאַלט. נעמט אָן פון 4—7 אָוונט.

אַ שטוב מיט אַ קיך

מיט אַלע בעקוועמליכקייטען איז פון זאָפאָרט צו פערמיטען פּאָלודניאָוואַ 25, 1 שט. בײַ פּאָמסאַנאָוויטש

בעקאַנטמאַכונג

דערמיט מאַך איך בעקאַנט מײַנער ג׳ קונדשאַפט, אַז צוליב דער בעקוועמליכקייט האָב איך געעפענט אַן אַפּטיילונג פון מײַן לאַנג-עקזיסטירענדן

בּיוראָ פון פּעטיציעס פּל. וואָלנאָשטשי 3

(פּאַרטער, רעכטס)

וואו עס ווערען פּינקטליך און געוויסענהאַפט ערלעדיגט אַלע אַרט ביטעס אין פערשידענע אַוושענדעס, ווי אויך קלאַוזולעס, זאַבעזפּיטשעניעס, אַדוואָקאַציעס אויף פּאַרטעק דאַקאַדאָווי, אויסקויף פון פּאַטענטען.

בעמערקונג: פערשידענע עצות ווענען פּאַדאַטקאָווע ספּראַוועס ווי אויך אַנדערע פראַגען ווערען ערטיילט דורך אַ ספּעציעלען גוט בעקאַנטען יוריסט. מיט אַכטונג

Sz. Hochberg, Pl. Wolności 3 tel. 136-77

דאַנקזאַגונג.

דעם געעהרטען ה׳ דיר. י. ראַפּאַפּאָרט, ספּעצ. פאַר ברוך-לײַדענדע אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 10, פּראַנט 2. שטאָק, פאַר דער גיכער אינטערעסירטער הילף און ריכטיגער באַהאַנדלונג. ...

Dr. M. Minzer, N. lekarz kolejowy K. Chorych.

PINOMETHYL

היט און בעזייטיגט

פּרייז 1.75 זל.

בענוצט תיכף

PINOMETHYL

די פאָלגען פון קאַטאַר

צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און אַפּטייק-סקלאַדען אין פּוילען און דאַנציג. ...

Apteka J. CYMERA, Łódź, Wólczańska 37.

געלעבעקט!

ווען אין אײַער הויז לײַדען אויף

קאַטאַר

נאָז, קעהל, גריפּקע און גריפּע

אַבאָנאַמענטס-פּרײַז: אין לאָדז — 5 זל. אַ חודש מיט צושטעלען אַ היים; אויף דער פּראָווינץ 6 זל. אַ חודש; אין אויסלאַנד — 8 זל.
פאַר׳ן אינהאַלט און טערמינען פון די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פאַראַנטוואָרטליך
די אַדמיניסטראַציע איז אָפען בייטאָג און בײַנאַכט.

אַנאָנסען-פּרײַז: פאַר׳ן טעקסט — 18 גר. פרייטאָג און ערב יו״ט — 24 גר. אין דער זייט 8 שפּאַלטען
אין טעקסט — 40 — 60 — 4
נאָכ׳ן טעקסט — 12 — 18 — 8
פאַר אַ מילימעטער-שורה: אויסער דער שטאָט 50 פּראָצ. טײַערער. אויסל. 100 פּראָצ. טײַערער. מעלדונגען — 10 גר. אַ וואָרט

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman

Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.